

༡། བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚུལ་རིག་གི་བསྐྱབ་གཞི་ཐོག་མ《གངས་ ལྗོངས་མཁའ་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚུལ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྐུལ་བྱ》

བསྐྱེད་པ་ཚུལ་དང་དེའི་རིན་ཐང་སྐོར་སྐྱོད་བ།

——དགེ་ཆན་ཆེན་མོ་སྟོ་བཟང་ཚོས་གྲགས་ལ་བཅར་འདྲི་ལྷན་པ།

བཀྲ་ཤིས་དབང་ལྷུག

ནང་དོན་གནད་བརྒྱུས། འདིར་བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་ལེགས་ཚུལ་སྐྱེད་པ་དང་པོ་《གངས་ལྗོངས་མཁའ་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚུལ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྐུལ་བྱ》ཞེས་པའི་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚུལ་རིག་གི་བསྐྱབ་གཞི་ཐོག་མ་འདི་ཉིད་ཚུལ་སྐྱེད་གནང་མཁན་དགེ་ཆན་ཆེན་མོ་སྟོ་བཟང་ཚོས་གྲགས་ལ་བཅར་འདྲི་ལྷན་པའི་ནང་དོན་ལྟར། བསྐྱབ་གཞི་འདི་ཉིད་སྐྱེད་འགྲེལ་བྱས་པའི་ཡུལ་དུས་ཁོར་ཡུག་གི་གནས་བབ་དང་། ཚུལ་སྐྱེད་གི་རྒྱ་ཁྱེད། ཐོག་མའི་ཀྱན་སྟོང་། ཚུལ་སྐྱེད་གི་དམིགས་ཡུལ་སོགས་གསལ་པོར་བཀོད་ཡོད་ཅིང་། ལྷན་པར་དུ་འདི་ཉིད་སྐྱེད་སྐབས་ཀྱི་ལས་རིམ་སྟེ་རྒྱ་ཆ་བསྒྱུ་བྱས་དང་། ལེགས་ཚུལ་འདེམ་སྐྱེད་སྐྱེད་རིམ་གྱི་རིགས་ལམ། གསུང་ཚུལ་གྱི་ཁྱད་ཚོས། ཡིག་ཆའི་ཁྱད་པར། དཔེ་བལྟ་ས། གཙོ་སྐྱེད་བྱེད་པའི་གོ་རིམ་ཁྱོད་དུ་དཀའ་ཁག་གང་དག་ལ་ཕྱད་པ་དང་། དེ་དག་ཐག་གཅོད་བྱེད་པར་བྱེ་བྲག་གི་ཐབས་ལམ་གང་དག་སྤྱད་ཚུལ་སོགས་རགས་ཅན་བཀོད་ཡོད།

གནད་ཆེན་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚུལ་རིག་《གངས་ལྗོངས་མཁའ་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚུལ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྐུལ་བྱ》ཆན་སྟོ་བཟང་ཚོས་གྲགས།
ཁྱད་པར་དཔེ་བལྟ་དཔྱད་ཀྱངས། I29 ཡིག་ཆར་མཆོད་བྱང་། A ཚུལ་གྱི་གོ་རིམ་ཡང་སྐྱེད་ 2096-5788(2024) 04-0204-15
ཚུལ་པ་ཐོ་རྒྱུད། བཀྲ་ཤིས་དབང་ལྷུག་མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་བོད་རིག་པའི་སློབ་ཁྲིང་གི་2023ལོའི་ཀྱང་གོའི་གྲངས་ཀྱི་མི་རིགས་སྤྲད་ཡིག་ཚུལ་རིག་ཆེད་ལས་ཀྱི་ཤེས་རམས་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མ་ཡིན།

བཅར་འདྲི་ལྷན་པ་མཆོ་མས་སྟོར། དགེ་ཆན་ཆེན་མོ་སྟོ་བཟང་ཚོས་གྲགས་ནི་1941ལོར་མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་མཆོ་ཤར་གྲོང་ཁྱེར་རྩ་བུ་རྩ་བུ་ཉོར་རིགས་རང་སྟོང་རྫོང་ཁོངས་ཀྱི་ཆར་ཁ་གྲོང་ཆོར་འབྲུངས། 1960ལོར་མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་ཕྲུ་ཆེན་མོའི་བོད་ཡིག་ཕྱེ་ཁག་དུ་སློབ་གཉེར་གནང་ཞིང་། 1964ལོར་སྤྱངས་འབྲས་གཞེངས་སུ་ཐོན་པ་དང་བཅས་སློབ་མཐར་ཕྱིན་རྗེས་སློབ་ཕྲུ་དེ་གར་དགེ་

ཆན་གྱི་འགན་བཞེས། སློབ་བྱ་ཆམས་ལ་དཔེ་བྲིད་ཀྱི་ཞོར་དུ་བཤེས་གཉེན་དམ་པ་དུ་མ་བཞུན་ནས་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་སྤྱི་དང་སྐོས་སུ་ཆད་མ་རིག་པར་ཐོས་བསམ་གང་ལེགས་གནང་། སྤྱི་གཞུག་དུ་མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་གྱི་དགེ་ཆན་ཆེན་མོ་དང་། འབྲུམ་རམས་པའི་སློབ་སྟོན་དགེ་ཆན། ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཕྲུ་ཆེན་མོའི་འབྲུམ་རམས་པའི་སློབ་དཔོན་གྱི་ལས་འགན་ཟུར་བཞེས་གནང་

བའི་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོ་བཅས་ཀྱི་འགན་བཞེས།

ཁོང་གིས་མི་ལོ་ལྔ་བརྒྱ་ལྷག་གི་རིང་ལ་མི་རིགས་སོ་སོའི་ཆེད་སྦྱང་སློབ་མ་དང་། དངོས་གཞི་སློབ་མ། རབ་འབྱམས་པ། འབྲུམ་རམས་པ་བཅས་ལ་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚཱ་རིག་དང་། ཚཱ་རིག་ལོ་རྒྱུས། ཆོད་མ་རིག་པ། བོད་རྒྱ་ཆོད་མ་རིག་པ་དང་ཕྱི་ཚུལ་གཏན་ཆོགས་རིག་པའི་ཞིབ་བཅུར་ཞིབ་འཇུག བོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་གྱི་མཆན་ཉིད་རིག་པ་དང་གཏན་ཆོགས་རིག་པའི་བསམ་སློབ་ཞིབ་འཇུག་སོགས་བསྐྱབ་ཆོན་གཙོ་བོ་ཁག་དང་རིག་གཞུང་རྣམས་ལ་གི་འཆད་ཉན་ལེགས་པར་སྤེལ་ཏེ་ཤེས་ལྡན་སློབ་བྱ་མང་པོ་གསོ་སྦྱང་མཛད། ཁོང་གི་སློབ་བྱིད་དང་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་ཚུགས་ཀྱི་མཛད་རྒྱུས་ལ་དམིགས་ཏེ། 1992ལོར་ཁོང་རྒྱལ་ཁབ་རིམ་པའི་ཆེད་མཁས་པར་བདམས་ཤིང་རྒྱལ་སྤྱི་དབྱི་བྱུ་ཁབ་གི་དམིགས་བསལ་གསལ་ཐོགས་ལོངས་སྤྱོད་བཞིན་ཡོད།

སློབ་དེབ་ཚཱ་སྤྱི་གཙོ་མི་རིགས་སློབ་གསོའི་རིག་ཆོན་འཇུགས་སྦྱང་དང་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་གི་ཆ་ནས། ཆན་ལགས་ཀྱིས་གཙོ་འགན་བཞེས་ཤིང་ཆན་བསོད་ནམས་ཚེ་མོ་དང་མཉམ་དུ་སློབ་བྱིད་ཀྱི་ལས་འགན་ལྷི་མོའི་ཞོར་དུ་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་ལས་དཔེ་རྒྱུ་གང་རྒྱུ་བཅའ་ཏེ་བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་གི་བརྒྱམས་ཆོས་རི་བོའི་གཏོས་དང་མཉམ་པ་ལས་ཚཱ་ཡིག་ལེགས་གས་འདེམ་སྤྱི་གུས་ཐོག དེ་ལས་མིང་བརྒྱ་ལོ་དཀའ་བ་རྣམས་ལ་འགྲེལ་བ་ཞིབ་མོ་མཛད་པར་པཎ་ཆེན་སྐྱ་མེད་བརྒྱ་པ་མཆོག་ནས་གདེང་འཛིན་ཆོད་མཐོན་པོ་གནང་བར་མ་ཟད། སྐྱ་དངོས་ཀྱིས་《གངས་ལྗངས་མཁས་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚཱ་ཡིག་གསེར་གྱི་རྒྱུ་བྱ》(གཤམ་ནས་《ཚཱ་ཡིག་གསེར་གྱི་རྒྱུ་བྱ》ཞེས་བཀོད་ཡོད་ཞེས་པའི་དཔེ་ཆའི་མཆན་བྱང་ཐུག་བྲིས་གནང་། 1989ལོའི་

ཟླ8པར་དེབ་དེ་སྟོད་ཆ་བར་ཆ་སྤྱད་ཆ་གསུམ་དུ་ཐེངས་དང་པོར་པར་དུ་བཏབ་པས། མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དང་། རུབ་བྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན། བོད་ལྗངས་མི་རིགས་སློབ་ཆེན། ལྷོ་རུབ་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་སོགས་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་ཁག་དུ་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚཱ་རིག་གི་སློབ་དེབ་ཐེད་པའི་སྟོང་ཆ་བསྐྱངས་ལ། རྒྱལ་ཁབ་ཕྱི་ནང་གི་མཁས་པ་མང་པོས་དེབ་དེའི་རིག་གཞུང་གི་རིན་ཐང་ལ་གདེང་འཛིན་ཆོད་མཐོན་པོ་གནང་དང་གནང་བཞིན་ཡོད། དེབ་དེར་1990ལོར་རུབ་བྱང་དང་ལྷོ་རུབ་ལྗངས་ཞིང་དབྱའི་སློབ་གསོའི་དཔེ་དེབ་ཀྱི་སྤུལ་བྱང་བྱ་དགའ་ཨང་གཉིས་པ་ཐོབ་པ་དང་། 1993ལོར་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚཱ་རིག་སློབ་བྱིད་ཀྱི་གསར་གཏོད་དང་ལག་ལེན་ཞེས་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལས་གཞིར་རྒྱལ་ཡོངས་མཐོ་རིམ་སློབ་ཆེན་གྱི་སློབ་བྱིད་བྱུ་འབྲས་སྤུལ་བྱང་བྱ་དགའ་ཨང་དང་པོ་ཐོབ། འདི་ནི་བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་མཆོན་ན་གཞེངས་སྤྱི་མཐོ་བའི་ལམ་ལྷགས་དོ་རིང་ལྟ་བུར་བཞུང་བཞིན་ཡོད་དེ། “བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་བརྒྱམས་ཆོས་ཚུགས་བསྒྲིགས་འདི་ལྟ་བུ་ནི་ཐེངས་དང་པོ་ཡིན་པས། དཔེ་དེབ་འདི་ལྟ་སྟོག་བརྒྱད་བོད་ཀྱི་དུས་རབས་རིམ་བྱུང་གི་ཚཱ་རིག་ལ་རྒྱས་མངའ་རགས་ཙམ་ཡོང་བས་མི་ཆོད་བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་བྱུང་འཕེལ་གྱི་བརྒྱད་རིམ་ལའང་ཤེས་རྟོགས་ངེས་ཅན་ཞིག་ཡོང་བ་དང་། ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་ཆོར་ཡང་སྤྱིར་ན་དཔྱད་གཞི་གང་མཁོ་དེ་སྟོན་ལྟ་བུའི་རིན་ཐང་གཞལ་དུ་ཐེད་པས། བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་ལ་རྒྱུངས་པ་དང་ཞིབ་འཇུག་བྱ་མཁན་གྱི་ངོས་ནས་སྤེད་ན་ངེས་སྟོག་གི་དཔེ་དེབ་ཅིག་ཡིན།” ཞེས་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་དགོ་ཆན་ཆེན་མོ་23གྱིས་ཆེད་ལས་སོ་སོའི་སློབ་ཆེན་སློབ་མའི་ངེས་བཟླག་དཔེ་ཐོར་

ཚད་མཐོན་པོའི་བསྐྱེད་པ་བརྒྱུ་དང་བཅས་འོས་སྤྱོད་གནང་ཡོད།

1998ལོར《ཚད་མ་རིག་པའི་སྤྱི་དོན》མཛད་པ་དེས་རྒྱལ་ཡོངས་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་ཁག་ཏུ་ཚད་མ་རིག་པའི་སློབ་དེབ་མེད་པའི་ལོ་རྒྱུས་མཛུགས་སྐྱོད་པར་བྱས་ཡོད་དེ། དེབ་འདི་ལ་མཚོ་སྔོན་ཞིང་ཆེན་གྱི་བོད་ཡིག་སློབ་དེབ་ལུང་བྱང་གྲ་དགའ་ཨང་གཉིས་པ་ཐོབ། གཞན་ཡང་2005ལོར《བོད་བརྒྱུད་ཚད་མ་རིག་པ་སྤྱི་བཤད》(རྒྱ་ཡིག)ཅེས་པ་པར་དུ་བསྐྱུན་པར་2007ལོར་རྒྱལ་ཁབ་གསར་འགྱུར་པར་སྤྱོད་སྤྱི་བྱང་ལུང་ལོ་བརྒྱ་ཐམ་པ་གསུམ་གྱི་གསར་ཚོམ་པར་སྤྱོད་ལས་གྲུ་དཔར་རྟགས་ཐོབ། 2014ལོར《བྱང་རྒྱལ་ལམ་རིམ་ཆེན་མོ》རྒྱ་ཡིག་ཏུ་བསྐྱུར། རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་གི་སྐོར་ལ་བོད་རྒྱ་ཡིག་རིགས་གཉིས་ཀྱི་ལམ་ནས་རྒྱལ་ནང་གི་རིག་གཞུང་དུས་དེབ་གྲགས་ཅན་ཁག་ཏུ་དབྱེ་ཚོམ་40ལྟ་སྟེ་བར་འགའ་ཞིག་ལ་ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་བྱ་དགའ་ཨང་དང་པོ་ཐོབ་པ་དང་རྒྱལ་ནང་གི་དུས་དེབ་མང་པོའི་སྤྱི་བརྒྱུད་དཔར་རམ་བརྒྱུད་འགོད་བྱས་ཏེ། རྒྱལ་ཡོངས་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་གི་སྟེན་ནས་ཚད་མཐོན་བའི་གདེང་འཛིན་དང་བསྐྱེད་པ་བརྒྱུ་གི་མེ་རྟོག་ཡང་ནས་ཡང་དུ་གཏོར་བཞིན་ཡོད།

བཟླ་ཤིས་དབང་ལྷག་ཀན་ལགས་སྤྱི་གཞུགས་བདེ་མོ་ཡིན་ནམ། བྱིད་ཀྱིས་དགུང་ལོ་མཐོ་ཡང་སྤྱི་བཤད་ལ་མ་འཛེམས་པར་བཅར་འདྲི་འདི་དང་ལེན་གནང་བར་ཐུགས་རྒྱུ་ཞེ་ན། ཀན་ལགས་ཀྱི་སློབ་བྱིད་དང་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་གི་བྱང་ཁོངས་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་གཏིང་ཟབ་ལ། སྐོས་སུ་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་རིག་པ་དང་། ཚད་མ་རིག་པའི་གཞུང་ལ་ཞིབ་འཇུག་དང་ལོ་རྒྱུ་གནང་བའི་བྱ་བ་འབྲས་ནི་བྱད་དུ་འཕགས་པ་ཞིག་རེད། འདིར་དེ་དག་རེ་ཞིག་བཏང་སྟོམས་སུ་བཞག་སྟེ་གཙོ་བོ་《ཚོམ་ཡིག་གསལ་

གྱི་སྐྱེས་བུ》དང་འབྲེལ་ཏེ་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚོམ་རིག་གི་སྐོར་ལ་ཆེད་དུ་བཅར་འདྲི་ཞུ་དུ་ཡོང་བ་ཡིན་ན། ཐོག་མར་བྱིད་ཀྱིས་རང་གི་མི་ཆེའི་ལོ་རྒྱུས་ཁོད་རྒྱུ་དུས་སློབ་གྲུར་འགྲིམས་པ་ནས་ལས་ཞུགས་བར་གྱི་གནས་ཚུལ་རགས་ཅམ་དོ་སྟོན་གནང་རོགས་ཞུ།

ཀན་ཆོ་བཟང་ཚོམ་གྲགས། ང་རང་མཚོ་སྔོན་ཞིང་ཆེན་རྒྱུ་རྒྱུ་ཏོར་རིགས་རང་སྤྱོད་རྒྱུ་ཆར་ཁ་གྲོང་ཆོར་སྤྱོད་པ་ཡིན། སློབ་རྒྱུད་དང་མཐོ་འབྲིང་རིམ་པ་ནི་རྒྱའི་སློབ་གྲུར་འགྲིམས་ཏེ་རྒྱ་ཡིག་ཁོ་ནའི་ལམ་ནས་རིག་གནས་ལ་སྦྱངས་པ་བྱས་པས་དེ་དུས་ངས་བོད་སྐད་དང་བོད་ཡིག་མི་ཤེས། མཐོ་འབྲིང་གི་སྐབས་སུ་མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་མྱིང་གི་གྲ་སྤྱི་ཆེན་ཆེན་ཁག་ཏུ་ཀ་ཁའི་སྟོག་གི་རིམ་པ་ནས་མགོ་བཙམས་ཏེ་བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པ་ཡིན། ངས་བོད་རིགས་ཤིག་ཡིན་ཕྱིན་བོད་སྐད་དང་བོད་ཡིག་མི་ཤེས་པ་ནི་དོ་ཆ་དགོས་པ་ཞིག་རེད་བསམས་ཏེ་བོད་ཡིག་སྦྱངས་པ་ཡིན། མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་མྱིང་གི་གྲ་སྤྱི་ཆེན་ཆེན་ཁག་ཏུ་བོད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པའི་དུས་ཚོད་ནི་གཟུང་ལོར་གཅིག་རེར་དུས་ཚོད་གཉིས་ཅམ་ལས་མེད། དེ་ནས་རིམ་པར་མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་མྱིང་གི་བོད་རིག་པའི་སྟེ་ཁག་ལ་ཞུགས་པ་དང་། བོད་རིག་པའི་སྟེ་ཁག་ཏུ་གཙོ་བོ་བླ་མ་བདེ་གཤེགས་ཆོང་སྐྱབས་རྗེ་ཤར་གདོང་སྟོ་བཟང་བཤད་སྐྱབ་རྒྱ་མཚོ་མཚོག་དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་དུ་བསྟེན་ནས་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚོམ་རིག་ཚོགས་དཔེ་བྱིད་གང་མང་ལ་གསན་རྒྱུའི་སྐལ་བ་བཟང་པོ་མཐོན་དུ་ཤར། བོད་རིག་པའི་སྟེ་ཁག་གི་སློབ་མ་པལ་མོ་ཆེའི་བོད་ཡིག་གི་རྒྱ་ཆེད་རྒྱུ་མཐོན་པ་རེད། ང་ལ་མཚོན་ན་བོད་སྐད་ཡིག་སྦྱངས་པ་བྱས་པའི་ཡུན་ནི་ལོ་རྒྱུས་ནས་གསུམ་ཅམ་ལས་མེད་པ་དང་རང་ཉིད་ཀྱི་བོད་སྐད་ཡིག་གི་རྒྱ་ཆེད་རྒྱུ་ཞན་སྐབས་དཔེ་བྱིད་

མང་པོར་གོ་བ་ཞིབ་གསལ་ལེན་མ་ཐུབ། སྐབས་དེ་དུས་
ཆེད་ལས་གྱི་མིང་ལ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཚཱ་རིག་ཟེར་ཡང་
བསྐབ་གཞི་མང་ཆེ་བ་ནི། རྒྱའི་གནའ་ཚཱ་དང་། དེང་
རབས་རྒྱ་ཡིག་ཚཱ་འབྲིའི་གཞུང་ལུགས། ཚཱ་རིག་
གནད་བསྟུས། སྐད་བརྟེན་རིག་པ་སྤྱི་བཤད་ཉུ་ཤུ་ལོགས་
རྒྱ་ཡིག་གི་སློབ་དེབ་ཡིན་ལ། དེ་དག་ཆོད་མ་རྒྱ་སྐད་ཀྱི་
ལམ་ནས་སློབ་བྲིད་བྱས་པའི་རྒྱུན་གྱིས་གོ་བ་ལེན་མི་ཐུབ་
པའམ་ཡང་ན་སློབ་སྦྱོར་གི་རྗེས་སུ་ལུས་པའི་དཀའ་ངལ་
ལ་མ་སྤང། བོད་ཡིག་གི་དཔེ་བྲིད་ཀྱི་ཚུགས་ལ་བོད་ཀྱི་
གནའ་རབས་ཚཱ་རིག་དང་། བོད་ཀྱི་དེང་རབས་ཚཱ་
རིག་རྒྱ་བོད་ལོ་སྟོ། བོད་ཀྱི་བརྟེན་སྦྱོར་བཅས་སྣ་ཁ་མི་འདྲ་
བ་བཞིའི་དཔེ་བྲིད་ཡོད། དེ་ལྟར་ལོ་བཞིའི་དུས་ཆོད་ནང་
དུ་དེ་དག་ལ་སློབ་སྦྱོར་བྱས་ནས་སློབ་མཐར་ཕྱིན་རྗེས་
ཕྱིར་མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དུ་ལས་བཀོས་བྱས་པ་
རེད། གནས་ཚུལ་མདོར་བསྟུས་ཅན་དེ་འདྲ་རེད།

བཟུ་ཤིས་དབང་ལྷུག 1989ལོར་《ཚཱ་ཡིག་གསེར་
གྱི་རྒྱུ་ཁྲ་》ཞེས་པའི་སློབ་དེབ་འདི་དཔེ་རྒྱན་བྱས་པ་དེས་
རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་མི་རིགས་མཐོ་རིམ་སློབ་གྲྭར་བོད་ཀྱི་སྐད་
ཡིག་ཚཱ་རིག་ཆེད་ལས་ལ་སློབ་དེབ་མེད་པའི་སྤྱོད་ཆ་
བསྐངས་ཤིང་། བོད་ཀྱི་དུས་རབས་རིམ་བུར་གི་གསུང་
ཚཱ་གཅེས་བསྒྲིགས་ཀྱི་བསྐབ་གཞི་ཐོག་མར་གྱུར། མཆོ་
སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་རྒྱན་ཁང་གིས་ཀྱང་དཔེ་དེབ་འདི་
ཉིད་བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་འཕེལ་རྒྱས་ཁོད་དཔེ་རྒྱན་བྱས་པའི་
ཚཱ་རིག་བཅའ་ཚཱ་ཚོས་སྟོགས་བསྒྲིགས་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་
ཚུལ་འོས་སྦྱར་ལྟར་ཡོད་པ་རེད། འདིས་སྐད་ཕྱིན་ལོ་བཅུ་
ལྷག་ཁ་ཤས་ཀྱི་རིང་བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་སློབ་དེབ་དབྱར་
མཆོ་རྒྱས་པ་ལྟར་འཕེལ་བར་ཟང་གཞི་ལགས་པར་བཅིང་
ཡོད་པས། དེང་རབས་བོད་སྐད་ཡིག་གི་ཚཱ་རིག་འཕེལ་
རྒྱས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་མཆོན་ན་《ཚཱ་ཡིག་གསེར་གྱི་རྒྱུ་ཁྲ་》

ནི་གཞུང་སྤྱི་མཐོ་བའི་ལམ་ཉགས་དོ་རིང་ལྟ་བུར་བཟང་
བཞིན་འདུག བཟན་ལགས་ཀྱིས་བསྟན་བཅོས་འདི་ཉིད་
རྒྱུ་འབྲེལ་བྱས་པའི་ཡུལ་དུས་ཁོར་ཡུག་གི་གནས་བབ་
དང་། ཚཱ་རྒྱུ་བྱེད་དཀོས་པའི་རྒྱ་རྒྱུ། ཐོག་མའི་ཀྱན་
སྦྱོར་། ཚཱ་རྒྱུ་གི་དམིགས་ཡུལ་ལོགས་གསུང་རྟགས།

བཟན་ཆོ་བཟང་ཚཱ་བྲགས། ཐོག་མར་དེབ་འདི་རྒྱུ་
འབྲེལ་བྱས་པའི་ཡུལ་དུས་ཁོར་ཡུག་གི་གནས་བབ་ནི།
རང་རེའི་སྟོན་བྱོན་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་རང་རིགས་
ཀྱི་འཕེལ་རྒྱས་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྟོབས་འབྱོར་སྟན་སྟུམ་
ཚོགས་པ་བསྐྱེད་པ་ལ་མཛད་རྗེས་མདུན་དུ་བྱུང་བ་བཞག་
ཡོད་ལ། ལྷག་པར་དུ་སྟོན་བྱུང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུ་རིང་
མའི་ཁོད་དུ། མི་རིགས་རང་གི་རིག་གནས་ཐོད་ནས་ཐོད་
དུ་སྒེལ་བ་ལ་ལགས་རྒྱུས་གྲུ་ལོ་མ་པ་སྤུལ་ཡོད་ཅིང་། རྒྱ་
སྤྱ་དུས་སྐབས་མི་འདྲ་བའི་རྒྱ་ཚོགས་ཀྱི་འཆོ་བ་དང་མི་
རིགས་ཀྱི་བྱེད་ཆོས་མདོན་པར་མཆོན་པའི་མཁས་དབང་
རྣམས་ཀྱི་ཕྱིར་ཆེ་ལས་ཐོན་པའི་ཚཱ་ཀྱི་རིག་པ་འདིའི་
ཐད་ནས་མི་རིགས་གཞན་དང་གཞན་ལ་འགྲམ་ཆུ་ལྟར་
མི་དཀོས་པར་སྟན་སྟུམ་ཚོགས་ཤིང་གྲུ་ལོ་མ་པ་ཡོད་ན་
ཡང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བཀག་རྒྱ་དང་རང་བྱུང་གི་འགལ་རྒྱུན་
མང་པོའི་དབང་གིས། སྤུལ་དུ་བྱུང་བའི་བཅའ་ཚཱ་ཚོས་
དེ་དག་འབྲེལ་སྒེལ་རྒྱ་ཆེར་བྱེད་པ་ལ་བཞགས་ཆེ་ཞིང་
བར་ཆད་མང་། བྱེད་པར་དུ་ལོ་བཅུའི་ནང་ཟིང་ལོགས་
ཁོད་ཆགས་ལན་དུ་མར་བྱུང་བའི་དབང་གིས་སློ་གསལ་
གཞན་དུ་དག་གིས་སྦྱོར་འདོད་ཀྱང་ལག་ལ་འོང་དཀའ་
བར་གྱུར། སྐབས་དེའི་རྒྱ་ཚོགས་སུ་ཐོས་བསམ་གྱི་སློ་མིག་
ཕ་ཞིང་སྟོགས་ཞེན་གྱ་དོག་གི་བྱིས་སློ་ཅན་འགས་བོད་མི་
རིགས་ལ་ཚཱ་པའི་རིག་པ་མེད་ཅེས་དང་། འགའ་ཞིག་
གིས་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཚཱ་རིག་ནི་《ས་སྤྱ་ལགས་བཤད་》
དང་། 《མི་རོ་ཆེ་རྒྱུང་》སོགས་བཅའ་ཚཱ་ཚོས་འགའ་ཞིག་ལས་

བཟང་རྒྱ་མེད་ཅེས་དམའ་འབེབས་ཀྱི་ཚོག་མདའ་ཡང་ཡང་
འཕེན་པ་སོགས་ནི་ཏ་ཅང་མི་རིགས་པའི་གནས་སོ། །

སྔོན་ཆད་རྒྱལ་ནང་དུ་མི་རིགས་སློབ་ལྷན་ཆེན་མོ་
ཁྱེད་ཀྱི་ཤེས་མ་གཏོགས་མེད་ལ། མི་རིགས་སློབ་ལྷན་ཆེན་
མོ་གང་ཡིན་ནའང་ཐོད་སྐད་ཡིག་གི་གནའ་རབས་ཚུལ་
རིག་གི་བསྐྱབ་གཞི་གཅིག་ཡུར་ཅིག་མེད་པས། ཡོ་ཞིག་
ལ་ཤུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་སྦྱང་དང་། ལུབ་བྱང་མི་
རིགས་སློབ་སྦྱང་། ལྷོ་ལུབ་མི་རིགས་སློབ་སྦྱང་། མཚོ་སྔོན་
མི་རིགས་སློབ་སྦྱང་། ཐོད་ཐྱོངས་སློབ་ཆེན་སོགས་ཀྱིས་
སི་ཁྲོན་ཁྲིང་ཏུ་ཏུ་ཏུ་ཚོགས་འདུ་ཞིག་མཉམ་དུ་བསྐྱུས་
པར་ད་རང་ཞུགས་པ་ཡིན། དེར་གཙོ་བོ་མི་རིགས་སློབ་
ལྷན་མོ་སོའི་ཐོད་ཡིག་ལྷོ་ཁག་གི་བསྐྱབ་གཞི་གཅིག་ཡུར་
བྱ་བའི་གྲོས་གཞི་བཏོན་ལ། ཡོ་བཞིའི་ནང་དུ་ར་ཚོས་
གཅིག་ཡུར་གྱིས་ཚུལ་རིག་གི་ཁྲིད་གཞི་དེབ་བཞི་བསྐྱིག་
རྒྱ་ལྟེ། མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་སྦྱང་གིས་དེབ་དང་པོ་
དང་། ཐོད་ཐྱོངས་སློབ་ཆེན་དང་ལྷོ་ལུབ་མི་རིགས་སློབ་
སྦྱང་གིས་དེབ་གཉིས་པ་དང་གསུམ་པ། ལུབ་བྱང་མི་
རིགས་སློབ་སྦྱང་གིས་དེབ་བཞི་པ། དེ་ལྟར་དེབ་བཞི་
པོ་ལྷགས་པར་དུ་བཏབ་རྒྱུ་སློབ་ལྷན་མོ་སོ་ནས་གཅིག་
ཡུར་གྱིས་བསྐྱབ་གཞི་བྱས་ནས་འཁྲིད་རྒྱ་གཏན་འབེབས་
བྱས། འོན་ཀྱང་དེབ་དེ་དག་བསྐྱིགས་རྒྱུ་གནད་དོན་
ཞིག་བྱང་བ་རེད། དེ་ནི་ཁྲིད་གཞི་དེ་དག་བཀོལ་ནས་ལོ་
གཉིས་གསུམ་ཙམ་ལྷོ་རྒྱུ་རྒྱུ་སློབ་མ་རྣམས་དེ་ཙམ་འཇུག་
སློབ་མ་བྱང་། རྒྱ་མཚན་ནི་མི་རིགས་སློབ་ལྷན་མོ་སོས་སློབ་
མ་བསྐྱུ་བའི་རྒྱ་ཆད་མི་འདྲ་ལྟེ། ལྷོ་ལུབ་མི་རིགས་སློབ་
ཆེན་གྱིས་གཙོ་བོ་རྒྱ་ཡིག་གི་རྒྱ་ཆད་ལ་བརྟུས་ནས་སློབ་མ་
རྣམས་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་
དང་ལུབ་བྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་། ཐོད་ཐྱོངས་སློབ་ཆེན་
བཅས་ཀྱིས་སློབ་མའི་ཐོད་ཡིག་གི་རྒྱ་ཆད་ལ་བརྟུས་ནས་

སློབ་མ་རྣམས་བཞིན་ཡོད་པས། སློབ་ལྷན་མོ་སོའི་སློབ་མ་
རྣམས་ཀྱི་ཤེས་བྱའི་རྒྱ་ཆད་ལ་བར་ཁྱད་ཆེན་པོ་ཡོད། ར་
ཚོ་མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་སློབ་སྦྱང་གི་སློབ་མ་མང་ཆེ་ཤོས་
ནི་ཐོད་རིགས་ཡིན་པར་མ་ཟད། ར་ལྷོ་ཐོད་རིགས་རང་
སྦྱང་ཁྱལ་དང་མཚོ་ལྷོ་ཐོད་རིགས་རང་སྦྱང་ཁྱལ་སོགས་
ཀྱིས་མཚོན་པའི་རང་སྦྱང་ཁྱལ་སོ་སོ་ལས་རྒྱུད་དུས་
ནས་ཐོད་སྐད་ཐོད་ཡིག་རྒྱུད་ནས་ནས་སོན་པ་ཡིན་
ལ། ལྷག་པར་དུ་མཚོ་ལྷོ་ཁྱལ་མི་རིགས་དགེ་ཐོན་སློབ་ལྷན་
དང་ར་ལྷོ་ཁྱལ་མི་རིགས་དགེ་ཐོན་སློབ་ལྷན་སོགས་ནས་
སློབ་མཐར་ཕྱིན་རྒྱུ་སློབ་ལྷན་འདིར་བསྐྱུ་ལེན་བྱས་པའི་
སློབ་མ་ཡིན་པས་སློབ་མ་མང་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ཐོད་ཡིག་གི་
རྒྱ་ཆད་ཅུང་མཐོ། ལྷོ་ལུབ་མི་རིགས་སློབ་སྦྱང་དང་ཤུང་
དབྱང་མི་རིགས་སློབ་སྦྱང་སོགས་ཀྱིས་སློབ་མའི་རྒྱ་ཡིག་
གི་རྒྱ་ཆད་གཙོ་བོར་བྱེད་པ་ལས་ཐོད་ཡིག་གི་རྒྱ་ཆད་
ལྷོས་བཅས་སུ་ཞན་པ་སོགས་རྒྱ་རྒྱུ་དེ་དག་གི་དབང་
གིས་གཅིག་ཡུར་གྱི་བསྐྱབ་གཞི་དེ་ལྷན་ལྷན་དུ་སྦྱོང་མ་
ལུས། སྐབས་དེར་ད་ནི་ཐོད་ཡིག་ལྷོ་ཁག་གི་ཚུལ་རིག་
ཁྲིད་དཔྱད་ཁང་གི་ཀྱུ་འཕྲུ་རེན་ཡིན་ལ། དེབ་འདི་ལྷ་སུ་
ཞིག་བསྐྱིག་རྒྱ་དེ་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་བབ་ཀྱི་འོས་འགན་
ཞིག་ལ་བཅིས་ནས། གནད་དོན་དེ་ཅི་ལྟར་ཐག་གཅོད་
བྱེད་དཔོན་པ་སོགས་ལ་དགེ་ཆན་མང་པོའི་ཉམས་སྦྱོང་
སྒྲུགས་སྒྲིམ་བརྒྱུད་བསམ་སློབ་མང་པོ་བཏབ་མཐར། མི་
རིགས་སློབ་ལྷན་མོའི་སློབ་མ་དག་གི་ཐོད་སྐད་ཡིག་གི་ཤེས་
བྱའི་རྒྱ་ཆད་དང་ཡོན་ཆད་ལ་དམིགས་ནས་དེབ་འདི་ལྷ་
སུ་ཞིག་བསྐྱིག་རྒྱའི་ཐོག་མའི་ཀྱུ་སློང་རམ་བསམ་པ་དེ་
ལྟར་སྒྲུལ་པ་ཡིན། དེ་ཡང་དེབ་འདི་ལྷ་སུ་ཞིག་ད་གཅིག་
དུས་ལས་སླ་མོའི་རང་སྐྱིག་ཐུབ་པ་ཞིག་མ་རེད། རས་
སྐབས་དེར་ཐོད་རིག་པའི་ལྷོ་ཁག་གི་དངོས་གཞི་འཛིན་
ལྷན་ཐོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚུལ་རིག་སོགས་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་

བཞེན་ཡོད་ལ། སྐབས་དེར་བསོད་ནམས་ཚེ་མོ་^①(何峰)ནི་
ཞིབ་འཇུག་སློབ་མ་ཡིན་པར་མ་ཟད་དངོས་གཞིའི་སྐབས་
སྤྲུང་འོས་མ་ཡིན་པས། དེ་དག་གིས་ཀྱིས་གྲོས་བྱས་ནས་
དེ་བའི་འདྲ་ཞིག་བསྒྲིག་རྒྱ་གཏན་ཁེལ་བྱས་པ་ཡིན།

དེ་བའི་ཉིད་ཚུལ་སྒྲིག་བྱེད་དགོས་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་
གཞན་ཞིག་ནི། རང་གིས་སྤྲོ་མོ་ནས་ཚུལ་རིག་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
དེ་བའི་ཅིག་འབྲི་འདོད་པ་ལ་དེའི་སྒྲོན་འགྲོའི་ཚུལ་དུ་བྱིས་
ཞེས་བཤད་ནའང་ཆོག སྐབས་དེར་མཆོན་ན་རང་གི་སློ་
རོར་འཐད་པའི་བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་ལམ་གསལ་
ཤིག་བྱུང་ཐེད་པ་དང་། བོད་མི་རིགས་རང་གི་ཚུལ་རིག་
ལོ་རྒྱུས་ཤིག་འབྲི་དགོས་ན། སྒྲོན་ཆད་ནས་ད་ལྟའི་བར་
ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ལོ་མོའི་ནང་ཚུལ་པ་པོ་ཅི་ཙམ་
བྱོན་པ་དང་། ཚུལ་རིག་བཙུགས་ཆོས་ཅི་ཙམ་བཞུགས་
པ། དུས་རབས་མི་འདྲ་བའི་ནང་གི་ཚུལ་རིག་གི་བྱུང་
ཆོས། བཙུགས་ཆོས་དེ་དག་དུས་ནམ་ཞིག་ལ་མཛད་པ་
ལོགས་ཚུལ་རིག་གསར་ཚུལ་བྱེད་པའི་ལོ་རྒྱུས་རྒྱུ་རྐྱེད་པ་
དང་ཚུལ་པ་པོའི་གནས་ཚུལ་རགས་ཙམ་ཤེས་དགོས་པ་
ནི་ཚུལ་རིག་ལོ་རྒྱུས་ཤིག་འབྲི་བའི་སྒྲོན་འགྲོ་རེད། དེ་ལྟ་
བུའི་བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་ལོ་རྒྱུས་ཤིག་འབྲི་དགོས་ན་ཐོག་
མར་བོད་ཀྱི་དུས་རབས་རིམ་བྱུང་གི་མཁས་པ་ལོ་མོའི་
ཚུལ་རིག་བཙུགས་ཆོས་ཅི་ཡོད་སྤྱོད་སྒྲིག་བྱེད་བྱ་རྒྱ་དེ་གལ་
འགངས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་ཞིག་རྟེ། དེ་སྤྱོད་སྒྲིག་མ་བྱས་
པར་ཚུལ་རིག་ལོ་རྒྱུས་ཤིག་རི་ལྟར་འབྲི། བཙུགས་ཆོས་
སྤྱོད་སྤྱོད་སྤྱོད་སྤྱོད་པའི་སྒྲོན་ལོ་ཚུལ་རིག་ལོ་རྒྱུས་
ཤིག་འབྲི་ཐབས་ཡོད་པ་མ་རེད།

མདོར་ན་ཐོང་གི་གནས་ཚུལ་འདི་དག་གཙོ་བོ་བྱས་

དེ་བའི་འདྲ་སྒྲིག་པའི་དམིགས་ལུལ་ནི། རང་མི་རིགས་ཀྱི་
ལུལ་བཞག་སློབ་རྒྱུན་རིག་གནས་སྤྱོད་འདོན་ལུགས་ཆེན་
ཀྱིས་དར་སྤེལ་ལེགས་འཛིན་བྱེད་པ་དང་གཅིག་བོད་
རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་ངོས་འཛིན་ཡང་དག་སློབ་མི་
འགའ་ཞིག་གི་ཤེས་རྒྱ་ཅུང་ཆེར་བསྐྱེད་རྒྱ་དང་གཉིས།
བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་ལ་དགའ་ཞེན་ཆེ་བའི་སློབ་གསལ་གཞན་
ཅུ་ནམས་ལ་ཕན་ཅུང་ཙམ་འདོགས་པ་དང་གསུམ་གྱི་རེ་
བའི་འདུན་མས་ཀྱན་ནས་བསྐྱངས་ཏེ། བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་
མཐའ་ཡས་པ་རྒྱ་གཏིར་ཆེན་པོ་ལྟ་བུ་ལས་སྤྱོད་སྤྱོད་པ་ཙམ་
ཞིག་བྱངས་ནས་སྤྱོད་སྤྱོད་གཅིག་ཏུ་བསྒྲིགས་པ་ཡིན།

བཟུང་བྱས་དབང་རྒྱུ་ཆ་ལགས་ཀྱིས་《ཚུལ་ཡིག་
གསལ་གྱི་རྒྱུ་བྱུང་བཞིན་པའི་སྐབས་ཀྱི་ལས་རིམ་རྟེ། རྒྱ་ཆ་བརྟུ་
དུབ་དང་། ལེགས་ཚུལ་འདེམ་སྒྲིག་སྒྲིག་པའི་རིགས་ལམ།
གསུང་ཚུལ་དག་གི་བྱུང་ཆོས། ཡིག་ཆའི་བྱུང་སྤྱོད་དཔེ་
བཟླ་ས་ལོགས་ངོ་སྤྱོད་གནད་རོགས།

ཆན་སློབ་བཟང་ཆོས་བྲགས། དེ་བའི་ཉིད་སྒྲིག་
སྐབས་རྒྱ་ཆ་བརྟུ་དུབ་ནི་ཆེས་ཐོག་མའི་བྱ་རིམ་རྟེ།
རྒྱ་ཆ་འདེམ་སྒྲིག་གི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་བྱ་རྒྱ་ནི་ཏ་
ཅང་གནད་ཆེ་ཤོས་དེ་ཡིན། བཙུགས་ཆོས་འདེམ་སྒྲིག་
བྱ་རྒྱུར་མཁོ་བའི་རྒྱ་ཆ་དག་རེས་པར་དུ་བོད་ཡིག་གི་
གནའ་དཔེ་རྒྱུ་ཆ་པ་དག་ནས་འཛོལ་དགོས་ཤིང་། བོད་
ཡིག་གི་གནའ་དཔེ་ཆང་མ་ཤིང་དཔར་སྐྱ་རིང་ཡིན་པས་
རྒྱ་ཆ་དག་ཏ་ཅང་རྒྱ་ཆེ་བ་དང་། དཔོན་སྤེ་ཆེ་ལག་གི་
གསུང་རབ་ཉར་ཆོགས་ཁང་དང་སྤུལ་སྤུ་ཆེ་ལག་གི་སྐར་
ཁ་ན་མ་གཏོགས་སྤྱིར་བཏང་གི་མི་སྡེར་གྱིས་ཉར་ཆོགས་
བྱས་པའི་དཔེ་དཔར་ཏ་ཅང་དཔོན་པོ་རེད། ང་ཆོས་དུས་
ཆོད་མང་པོ་དང་སེམས་ལུགས་ཡོད་ཆོད་མ་ཡིག་འཛོལ་
སྤྱད་དང་གདམ་གསེས་བྱེད་པའི་ཐད་ལ་བཀོལ་ཅིང་ལོ་
གཉིས་ནས་གསུམ་གྱི་རིང་ལ་གཞི་རྒྱུ་ཆའི་ཆ་ནས་ལས་རིམ་

① 何峰，原青海民族大学校长，博士，教授，博士生导师，
享受国务院特殊津贴专家。主要研究方向为藏学、民族
学。

དེ་ལེགས་འབྲུབ་བྱུང་། དེ་ཡང་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་ལས་ཁུངས་
དང་སློ་ལྷན་མང་པོས་རམ་འདེགས་དང་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་
བ་ལ་རག་ལས་ཡོད་དེ། སྤ་རྩེས་སུ་མཚོ་སྔོན་དང་བོད་
ལྗངས། ཀན་སུའུ་བཅས་ཞིང་ཆེན་གསུམ་དུ་སོང་ནས་
རྒྱ་ཆ་བརྒྱ་ཅུ་བ་བྱས། ཨ་ལགས་གཡང་ལྷའི་བཀའ་རྒྱ་
ལས། མདོ་སྨད་ཀྱི་དཔོན་ཕྱེ་ཆེན་པོ་སྐུ་འབྲུམ་བྱམས་པ་
སྤྲིང་གི་གསེར་རྟོག་དང་། ཨ་ལྷ། ཆེ་ཤོས། མི་ཉག་བཅས་
སྐར་བ་ཆེན་མོ་བཞེས་བཞུགས་པའི་མཁས་གྲུབ་ནམས་ཀྱི་
གསུང་འབྲུམ་མང་ཆེ་བར་མཇུག་བ་དང་། བོད་རང་སྐྱོང་
ལྗངས་མི་རིགས་དོན་གཙོད་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་ལྗངས་
ཏང་ལྷའི་འགོ་ཁྲིད་པས་རྒྱབ་སྐྱོར་མཛད་འོག་བོད་ལྗངས་
ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་ཆེན་མོ་དང་། བོ་བུ་ལོ་རྒྱུས་སྤྲིང་
ག་ཅེ་པོ་ཏ་ལ། འབྲས་སྐྱངས་དཔོན་པ། སེ་ར་དཔོན་
པ། ས་སྐུ་དཔོན་པ་སོགས་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ལས་མཁོ་ངེས་
ཀྱི་ཚཱ་ཡིག་འདེམ་སྟེན་པ་བྱུང་། གཞན་ཡང་མཚོ་སྔོན་
མི་རིགས་སློབ་ཆེན་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་དང་། བོད་ལྗངས་
སྐུ་ཚོགས་ཚན་རིག་ཁང་། ལྷ་བུང་བཀ་ཤིས་འབྲེལ་སོགས་
ལས་ཁུངས་དང་དཔོན་ཕྱེ་ཁག་ནས་ཀྱང་དཔོན་ངེས་ཀྱི་
མ་ཡིག་སྟོབ། ད་དུང་དངོས་གཞིའི་སྐབས་སུ་བདག་གི་
བཀའ་རྒྱ་ཆེ་བའི་དགེ་ཆན་ཨ་ལགས་ཤར་གདོང་ཆང་
གིས་ང་ཚོར་དཔེ་ཁྲིད་བྱེད་སྐབས་བསྒྲིགས་པའི་སློབ་ཁྲིད་
ཟིན་བྱིས་རྒྱུ་མ་དཔར་ཅན་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་ལས་ཀྱང་སྐར་
ཞིག་བདམས་པ་ཡིན། རྒྱ་ཆ་བརྒྱ་ཅུ་བ་དང་ཡིག་ཆའི་
ཁུངས་ཀྱང་གཙོ་བོ་དེ་དག་རེད།

སྐྱོགས་སྒྲིག་བྱས་པའི་བརྩམས་ཆོས་དག་གི་བྲབ་
ཁོངས་ནི་ཡུལ་དུས་དང་། བརྗོད་བྱ་རྗོད་བྱེད། ཚཱ་
ལུས་དང་གྲུབ་མཐའ་སོགས་ཀྱི་ཆ་ནས་རིས་སུ་མ་ཆད་པ་
སྟེ། ཡུལ་ཀྱི་དབང་དུ་རིས་སུ་མ་ཆད་པ་བོད་མདོ་དབུས་
ཁམས་གསུམ་ཀྱི་ཡུལ་སོ་སོའི་སྔོན་བྱོན་མཁས་པ་དག་གི་

གསུང་ཚཱ་དང་། དུས་ཀྱི་དབང་དུ་སྐྱོགས་སུ་མ་ཆུང་བ་
དུས་རབས་7པར་གངས་ཅན་ཡི་གེའི་བྱེད་པོ་སློབ་དཔོན་
སོན་མའི་སྐུ་རྒྱུ་ལས་ཡིག་སོག་ཏུ་བཀོད་ཡོད་པའི་ཚཱ་
རིག་བརྩམས་ཆོས་ནས་དུས་རབས་20པའི་ལོ་རབས་80པའི་
བར་ཏེ་སྐོན་བརྩམས་ལོ་ངོ་1300ལྷག་ཙམ་རིང་གི་ཆབ་
མཚོན་རང་བཞིན་ལྷན་པའི་མཁས་པ་73མེ་ཚཱ་རིག་
བརྩམས་ཆོས་ཅེ་གྲ་175བརྩམས་ཡོད། བརྗོད་བྱའི་དོན་ཀྱི་
ཐད་ནས་རིས་སུ་མ་ཆད་པ་བོད་ཀྱི་གནང་རབས་ཚཱ་
རིག་གི་བརྗོད་བྱ་ཆོས་མོར་ཐར་བ་འདོད་དེ་སྐོན་ཆོགས་
ཕྱེ་བཞིའི་ཆ་མཐའ་དག་རྗོད་བྱེད་ཆོག་གི་སྐོན་སྐྱོགས་
སུ་མ་ཆུང་བ་བཅད་ལྷག་སྟེལ་མ་རྩམ་གསུམ། ཚཱ་ལུས་
ཀྱི་ཆ་ནས་རིས་སུ་མ་ཆད་པ་རྩམ་ཐར་དང་རྟོགས་བརྗོད་
ལ་སོགས་ཀྱིས་མཚོན་པའི་བོད་དུ་དར་བའི་ཚཱ་ལུས་
མཐའ་དག་གྲུབ་མཐའི་སྐོན་སྐྱོགས་སུ་མ་ཆུང་བ་ས་
དགེ་བཀའ་རྟིང་ལ་སོགས་པའི་གྲུབ་མཐའ་རིས་མེད་ཀྱི་
མཁས་པ་སྟེ། མདོར་ན་སྐྱོགས་ཐམས་ཅད་ནས་རིས་སུ་མ་
ཆད་པའི་སྐོན་སྐྱོགས་བསྟེན་གཞི་འདི་ཉིད་སྐྱོགས་སྒྲིག་བྱས་
པས་ཡིག་ཆའི་ཁུངས་ཤིན་ཏུ་རྒྱ་ཆེ། དེ་བས་གོང་དུ་སྤྲིངས་
ཟིན་པའི་རྒྱ་ཆ་བརྒྱ་ཅུ་བ་སྐབས་ཀྱི་ཡིག་ཆའི་ཁུངས་དེ་དག་
ལས། ཚཱ་རིག་གི་རིན་ཐང་ལྷན་པའི་སྐོར་རྒྱུར་བདམས་
ནས་ཤིན་ཏུ་ཞིབ་ཆ་སོན་པའི་སྐོན་སྐྱོགས་རེ་རེ་ལག་བྱིས་ཀྱིས་
བཟུས་འབྲི་བྱས་ཤིང་། ལག་བྱིས་བྱས་ནས་བརྒྱ་སྒྲིག་བྱས་
པའི་དེབ་(སྟོད་ཆ། བར་ཆ། སྨད་ཆ)འདིའི་མ་ཡིག་གི་
མཐུག་ཆད་ལ་ད་ལྟའི་དེབ་གསུམ་པོ་ལས་ལྷུ་བ་ལྷ་དུག་
ཙམ་ཡོད། དེ་དག་ད་ལྟའང་ངས་ཉར་ཆགས་ལེགས་པོ་
བྱས་ཡོད། དེ་དག་གི་སྟོད་དུ་དུས་རབས་རེ་རེར་ཚཱ་པ་
པོ་གང་དག་འབྲུངས་པ། ཚཱ་རིག་གི་བྲང་ཆོས་ལྷན་པའི་
ལེགས་ཚཱ་གང་དག་བཞུགས་པ། ཚཱ་ཐབས་ལ་བྲང་
ཆོས་ཡོད་པའི་ཚཱ་པ་པོ་གང་དང་གང་ཡོད་པ་སོགས་

གཞི་འཛིན་སའི་གནད་འདི་དག་གཙོ་བོར་བྱས་ཤིང་མིག་
ཅིག་ཐོ་བཀོད་ནས་རིགས་བཀར་རྒྱུ། ཡོངས་ཀྱི་དགེ་བའི་
བཤེས་གཉེན་ཏེ་མཚོ་སྒོན་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དགེ་
ཤུན་ཆེན་མོ། བདག་ལ་བཀའ་དྲིན་ཆེ་བའི་དགེ་ཤུན་ཤར་
གདོང་སློ་བཟང་བཤད་སྐྱབ་བྱ་མཚོ་དང་རྩོ་རྒྱལ་སྤྱོ་ལོ་
རྣམ་གཉིས། བོད་སྒྲིབ་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་དགེ་ཤུན་ཆེན་
མོ་མཁས་པའི་དབང་པོ་རྒྱུ་དཀར་སློ་བཟང་འཕྲིན་ལས་
བཅས་ལ་གཟིགས་འདུལ་གནང་ནས་བཀའ་འདྲི་ཞུས་ཤིང་
དེ་བའི་དེའི་དཀར་ཆག་གི་ཐད་ལ་སྒོན་འཕྲིའི་དགོངས་
འཆར་གནང་བར་མ་ཟད། མཆན་འབྲེལ་གྱི་སྐབས་སུ་འདྲ་
དངོས་སམ་བརྒྱད་པའི་སློ་ནས་ཐུགས་ཁུར་དང་རོགས་
རམ་མི་ཉུང་བ་མཛད་པ་ཡིན། མཐུག་མཐར་ང་ཚོས་
བསྐྱུ་བྱུ་བྱས་པའི་ཡིག་ཆ་ལས་རྒྱུ་སྐབས་མི་འདྲ་བའི་
མཁས་པ་སོ་སོ་ལས་བྱད་ཆོས་ལུན་པའི་མཁས་པ་གཅིག་
ལ་ཚུལ་རིག་བཅུམས་ཆོས་ཆེས་མང་ན་གསུམ་དང་ཉུང་ན་
གཅིག་དང་གཉིས་བདམས་པ་ཡིན། རྒྱ་མཚན་ནི་དེ་ལྟར་
མ་བསྒྲིགས་པར་ནང་དོན་ཉ་ཅང་རྒྱས་དྲགས་ན་བསྐྱབ་
གཞིའི་དགོས་མཁོ་དང་མི་འཆོམ་པས་རེད།

རྒྱུག་རིམ་དང་གསུང་ཚུལ་དག་གི་བྱད་ཆོས་ཀྱི་སྐོར་
ནས། རྒྱུག་རིམ་གྱི་རིགས་ལམ་ཐད་ལ་བོད་མི་རིགས་རང་
གི་ལོ་རྒྱུས་དང་རྒྱུ་རབས་རིམ་བུར་གི་མཁས་པ་དག་གི་
གསུང་ཚུལ་གྱི་བྱད་ཆོས་གཉིས་པན་ཚུན་བྱུང་འབྲེལ་བྱེད་
པ་གཙོ་བོར་བཟུང་ཡོད་དེ། བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་གི་ཆར་
གཏོགས་བཅུམས་ཆོས་ནི་མཐའ་ཁྲུས་ཤིང་། བསྐྱར་ལས་
པ་ཞིག་ཡིན་པས། མཁས་པ་སྤྱོད་དང་སྤྱོད་ཞིག་གིས་ཀྱང་
བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་གི་བཅུམས་ཆོས་ནི་འདི་དང་འདི་ཅུམ་
ཡོད་ཅས་བརྗོད་པར་དཀའ་མོད། སྟོད་སྟོད་བར་གསུམ་
བྱས་པའི་དེ་བའི་གསུམ་ཅན་གྱི་གསུང་ཚུལ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས་
འདི་ནི། རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ནས་རྒྱ་ཐིགས་ཅུམ་ཞིག་བྱངས་

པ་རི་བཞིན་རང་ཉིད་ཀྱི་ལག་རྒྱ་བཞིན་པའི་བཅུམས་ཆོས་
དག་གཞིར་བྱས་ནས་བསྒྲིགས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་ཐོག་
མར་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་རབས་རིམ་བུར་གི་ཚུལ་རིག་གི་རྒྱུ་
རབས་ཀྱི་དབྱེ་མཚམས་ཡང་དག་པར་འབྱེད་དགོས་
ཏེ། དེའི་སྒོན་འགྲོ་ལ། བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་གི་ཆར་གཏོགས་
པའི་བཅུམས་ཆོས་གྲགས་ཆེ་བ་རྣམས་ཞིབ་རྒྱ་མཁུལ་ཅིང་
དེ་དག་གི་ཚུལ་ཚུལ་ལས་བྱུང་བའི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་
བྱད་ཆོས་ཀྱང་གསལ་བོར་ངས་དགོས་པ་མང་གཞི་བྱས་
ཐོག་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱུ་སྐབས་ཁོ་ནར་བཞེན་པའམ་ཡང་ན་
མི་རིགས་གཞན་ཞིག་གི་ལོ་རྒྱུས་ལ་བཞེན་ནས་བོད་ཀྱི་
ཚུལ་རིག་གི་རྒྱུ་རབས་འབྱེད་ཁུལ་བྱེད་པའི་སྒོན་གཉིས་
སྤངས་ཏེ། བོད་མི་རིགས་རང་གི་ལོ་རྒྱུས་དང་། བོད་ཀྱི་
རྒྱུ་སྐབས་སོ་སོར་བྱུང་བའི་ཚུལ་རིག་གི་བྱད་ཆོས་ལ་
དམིགས་ནས་ཚུལ་རིག་གི་རྒྱུ་རབས་ཀྱི་དབྱེ་མཚམས་
འབྱེད་དགོས་ཏེ། རྒྱུ་མཚམས་དང་པོ་ནི་གནའ་སྤྱོད་
ནས་བསྐྱར་པ་སྤྱོད་དར་སྐབས་ཀྱི་ཚུལ་རིག་སྟེ། བོད་ཀྱི་
ཡི་གེ་མ་བྱུང་གོང་གི་རག་རྒྱུན་གྱི་ཚུལ་རིག་དང་། རྩོ་
རིང་གི་ཡི་གེ་དང་། རྒྱན་ཉོང་ལས་བྱུང་བའི་ཡིག་ཆ་ལ་
མོགས་པ་བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་ཐོག་མར་བྱུང་བ་ནས་རྒྱལ་པོ་ཁྱི་
སྟོང་ལྟེ་བཅན་བར་གྱི་བཅུམས་ཆོས་དང་། 《སྤྱོད་བཞེད》
དང་《མཚན་ཉིན་བྱུང་ཁ་ཤོར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཐོས་པས་གྲོལ་
བ》མོགས་རྒྱལ་པོ་ཁྱི་སྟོང་ལྟེ་བཅན་ནས་དར་མ་འུ་རུམ་
བཅན་གྱིས་བསྐྱར་པ་བསྐྱབས་པའི་བར་གྱི་ཚུལ་རིག་གི་
རྒྱུ་མཚམས་ཀྱི་བཅུམས་ཆོས་བདམས་ཡོད། ཚུལ་རིག་
བཅུམས་ཆོས་སམ་གསུང་ཚུལ་འདི་དག་གི་བྱད་ཆོས་ལ་
གཙོ་བོར་བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་མ་བྱུང་གོང་གི་རག་རྒྱུན་གྱི་ཚུལ་
རིག་དང་། བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་ཐོག་མར་བྱུང་བ་ནས་རྒྱལ་པོ་ཁྱི་
སྟོང་ལྟེ་བཅན་བར་གྱི་བཅུམས་ཆོས་ནི་ཡིག་གཟུགས་རྟིང་
ཞིང་བརྗོད་རྟིང་མང་བ། བརྗོད་དོན་རྣམས་རྟོགས་དཀའ་

བ། རྒྱལ་པོ་ཁྱིམ་མེ་བཅན་ནས་དར་མ་འུ་དམ་བཅན་གྱིས་བསྟན་པ་བསྟུངས་པའི་བར་གྱི་ཚུལ་རིག་ནི། ཡིག་གཟུགས་གསར་བཅོས་བྱས་ནས་དེང་སང་དང་དབྱེར་མ་མཆིས་ཀྱང་། བརྒྱ་ལྷོད་ཡི་གེའི་འཇུག་ཚུལ་ལྟགས་དང་མི་མཐུན་པ་མང་བ་དང་། བརྒྱ་ལྷོད་དམ་ཡི་གེ་མ་དག་པ་ཅུང་མང་བས་བརྒྱ་དོན་ལའང་ཅུང་ཉོགས་དཀའ་བའི་ཁྱད་ཚོས་ལྟན།

ཚུལ་རིག་གི་རྒྱས་རབས་ཀྱི་དབྱེ་མཚམས་ལྟར་འདི་ལྟར་བཀར་ན། རྒྱས་རབས་དང་པོར་དེབ་འདིའི་སྟོད་ཆའི་ནང་དུ་བརྒྱ་དབྱེ་གཙོ་བོ་ཁག་ལྟ་སྟེ། དང་པོ་རྩོམ་གི་ཡི་གེ་སྟེ། དེ་ནི་རྒྱས་རབས་མཐའ་མཐའི་བར་བོད་ཡུལ་དུ་བཞེངས་ཤིང་ད་ལྟའི་བར་གནས་པའི་ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་གི་རྩོམ་སྐུ་རྩོམ་སྐུ་རྩོམ་སྐུ་ལས་བྱུང་བའི་ཡི་གེ་རྣམས་ལ་བྱ་ཞིང་། དེ་དག་གི་ནང་དོན་ནི་རྒྱ་བོད་མི་རིགས་གཉིས་མཇལ་དུ་མ་མཛད་པའི་མནའ་ཆོག་དང་། མཚོད་ཆོག་སྟོན་ཆོག་སྟོན་ཡིན་ལ། ཡིག་གཟུགས་ནི་སྐད་གསར་བཅད་ཀྱི་གོང་གི་གནའ་བོའི་ཡི་གེ་ཡིན་པས། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀྱི་ཡུན་རིང་བའི་འབྲེལ་ལམ་དང་། བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་སྟོན་ལ་ཉོག་དཔྱད་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པར་མེད་དུ་མི་རུང་བའི་ཡིག་ཆ་རིན་ཐང་ཅན་ཡིན་པས། རྩོམ་སྐུ་ཡི་གེའི་ཆོན་པ་འདིར་《ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་གི་རྩོམ་སྐུ་ཡི་གེ》^①

① རྒྱ་བཟང་ཆོས་གྲགས་དང་བསྟན་ནམས་ཅེ་མོས་བསྒྲིགས། 《གངས་ལྷོངས་མཁས་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚུལ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྒྲུལ་བྱ》(སྟོད་ཆ) [M] ཟི་ལིང་། མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 2019ལོ། ཤོག་ངོས་དང་པོ། རྒྱ་མཐུན་མང་ཡའོ་ནས་མཛད་པའི་《རྒྱ་རྒྱལ་བོད་ཀྱི་ཚོང་དང་རྩོམ་སྐུ་ཡི་གེ》ཞེས་བྱ་བར། ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་གི་རྩོམ་སྐུ་རྩོམ་སྐུ་དང་། བསམ་ལས་གཙུག་ལག་ཁང་གི་ཚོང་སྟོན་ཚོང་གསུམ་གྱི་སྟེང་གི་ཡི་གེ་སྟོན་གཅིག་དུ་བསྟུན་ནས། རྒྱ་ཡིག་དུ་བསྒྱུར་ཅིང་དཔྱད་འབྲེལ་ལམ་པར་མཛད། འདིར་བཀོད་པ་ནི་དེ་ལས་བསྐྱུས་པའི་ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་གི་རྩོམ་སྐུ་རྩོམ་སྐུ་ཡི་གེ་ཡིན།

བཀོད་ཡོད། གཉིས་པ་དུན་ཉོང་གཏེར་ཡིག་སྟེ། དེ་ནི་1899ལོར་ཀན་སུ་ཁྱུ་ཞིང་ཆེན་གྱི་དུན་ཉོང་བྲག་ཕྱག་ནས་བྱུང་བའི་གནའ་བོའི་ཡི་གེ་རྣམས་ལ་ཟེར། དེའི་ཁྱོད་རྒྱ་ཡིག་ལས་གཞན་གནའ་རབས་ཀྱི་མི་རིགས་གཞན་པའི་ཡི་གེའང་མི་ཉུང་བ་ཡོད་ཅིང་། མང་ཆེ་བ་ནི་སྤྱི་རྒྱལ་དུས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ཡིན་པས་ཡིག་ཆ་དེ་དག་གི་ནང་དུ་གནའ་རབས་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་དང་། རིག་གནས། དམག་དོན་སྟོན་གནས་ཚུལ་ཞིབ་དུ་བཀོད་ཡོད་པས་དེ་དག་གི་ཐད་ལ་ཉོག་དཔྱད་བྱེད་པར་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རིན་ཐང་ཉ་ཅང་ཆེན་པོ་ལྟན། དེ་བས་འདིར་《རྩོམ་སྐུ་ཡི་གེ》^② ཞེས་པའི་ཆོན་པ་ཞིག་བཀོད་ཡོད། གསུམ་པ་རྒྱལ་བོའི་བཀའ་ཆེམས་ཀྱི་སྟོར་ཏེ། 《རྒྱལ་པོའི་རྒྱལ་བོས་བོད་ཁམས་སྤྱི་ལ་གདམས་པ》དང་། 《རྒྱ་བོའི་རྣམས་ལ་གདམས་པ》《སྤྱི་མཐོང་དཔེ་བརྒྱུད་ཀྱི་ཞལ་གདམས》བཅས་རྒྱལ་པོ་སྟོང་བཅན་སྐུ་པོའི་ཞལ་གདམས་གསུམ་བཀོད་ཡོད། འདི་དག་ནི་ཆོས་རྒྱལ་སྟོང་བཅན་སྐུ་པོའི་བཀའ་འབུམ་སྟེ་ཡོངས་གྲགས་སུ་《མ་ཁི་བཀའ་འབུམ》ཞེས་པ་ལས་བསྐྱུས། བཞི་པ་གཏེར་ཡིག་གི་སྟོར་ཏེ། 《མཚོད་ཆོན་ཆེན་པོ་བྱ་རུང་ཁ་ཤོར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཐོས་པས་གྲོལ་བ》ཞེས་པའི་གཏེར་

② རྒྱ་བཟང་ཆོས་གྲགས་དང་བསྟན་ནམས་ཅེ་མོས་བསྒྲིགས། 《གངས་ལྷོངས་མཁས་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚུལ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྒྲུལ་བྱ》(སྟོད་ཆ) [M] ཟི་ལིང་། མཚོ་སྔོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 2019ལོ། ཤོག་ངོས་6པ། 《རྩོམ་སྐུ་ཡི་གེ》ཞེས་པའི་ཆོན་པ་འདིར་བཀོད་པ་ནི། རྒྱ་ལོ་1907ནས་1908ལོའི་བར་དབྱིན་ཇི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མན་དབྱིན་དང་ཟླ་རན་སི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་པོ་ཞི་ཏོ་གཉིས་ཀྱིས་གཞི་ཐབས་ཀྱིས་ཁྱེར་བའི་དུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་འཛོམས་ཆེན་ཟླ་རན་སི་རྒྱལ་ས་པ་ལི་རུ་ཡོད་པ་དེ་དག་ལས་སྟོང་དཔོན་ཡུམ་ཏའོ་ཆོན་གྱིས་1948ལོར་ཆ་ཤས་ཤིག་གི་བསྒྱུར་ཡིག་ཁྱེར་ཡོང་བ་དེ་རྒྱ་མཐུན་མང་ཡའོ་ནས་བསྒྲིགས་པ་ལས་བསྐྱུས་པའི་ཆོན་པ་ཞིག་ཡིན།

ཡིག^①ལས་ལེན་དང་པོ་དང་གཉིས་པ་དང་ལྔ་པ། 《སྤྲ་བཞེད་ལས་སྤྲ་གསལ་སྤང་གི་བཞེད་པ》སྟེ་《སྤྲ་བཞེད་》ལས་བཤུས་པའི་ཚན་པ་གཅིག་བཅས་བཞེད་ཡོད།

དུས་མཚམས་གཉིས་པ་ནི་བསྟན་པ་ལྷི་དར་དབྱ་བ་རྟེན་གྱི་ཐོག་མར་དར་བའི་སྐབས་ཀྱི་ཚུལ་རིག་སྟེ། ཚུལ་རིག་བཅམས་ཚས་ལ་《རྗེ་མི་ལ་རས་པའི་མགུར་འབྲུམ་》དང་ས་སྐྱ་པརྟེ་ཏ་ཀུན་དགའ་རྒྱལ་མཚན་གྱི་《ལེགས་པར་བཤད་པ་རིན་པོ་ཆེའི་གཏེར་》ལ་སོགས་བདམས་ཡོད། གསུང་ཚུལ་འདི་དག་གི་བྱང་ཚས་ལ་གཙུག་པོར་ཡིག་གཟུགས་གསར་དུ་བཅོས་པ་དང་། 《མེ་ལོང་མ་》བོད་ཡིག་དུ་བསྐྱར་མེད་པའམ་བསྐྱར་ནས་ཡུན་རིང་མ་སོང་བས། བཅམས་ཚས་ཀྱི་ཆོག་སྒྲུབ་དག་ནི་སྟན་པ་དག་དང་མངོན་བཞིན་གྱིས་མ་སྤྲས་པར་དུང་པོར་བཞིན་པ། རྒྱལ་བའི་བཀའ་དང་དཔོངས་འབྲེལ་གྱི་བསྟན་བཅོས་བོད་ཡིག་དུ་མང་པོ་བསྐྱར་བྱས་པས། དེའི་ཤུག་ཤུགས་ཀྱིས་ཆོགས་བཅད་ཚུལ་ལྟས་ཀྱི་རྣམ་པ་མང་ཞིང་ཆོག་ཀྱང་ཅུང་ཁྱོད་པོ་ཡིན་པ། དུས་མཚམས་དང་པོའི་སྐབས་ཀྱི་བཅམས་ཚས་ལ་བསྐྱར་ན་ཆོག་བདེ་ཞིང་རྟོགས་སྤྲ་བ་བཅས་ཀྱི་བྱང་ཚས་ལྟ།

དུས་མཚམས་གསུམ་པ་ནི་ལྷ་ལེར་གྱི་བསྟན་པ་སྟོལ་བཏོད་ཅིང་རིམ་གྱིས་དར་བའི་སྐབས་ཀྱི་ཚུལ་རིག་སྟེ། ཁང་ཁུང་ཆོས་དབང་གཤམ་པའི་《རྒྱལ་པོ་རྩ་མ་ཆའི་གཏམ་རྒྱུད་》དང་། རྗེ་པ་རིན་སྤངས་པ་དག་དབང་འཇིགས་གཤམ་གྱི་《ས་པར་རྟོགས་བཞིན་བསྐལ་བཟང་ལེགས་ལམ་》ལ་སོགས་བདམས་ཡོད། སྐབས་དེའི་ཚུལ་རིག་གི་བྱང་ཚས་ནི་《སྟན་པ་མེ་ལོང་མ་》བོད་ཡིག་དུ་

བསྐྱར་ཅིང་ཆོག་རྒྱན་རིག་པ་ལེགས་པར་དར་བས། རྗེད་ཀྱི་ཆོག་སྟན་པ་གི་རྒྱན་སྤྲ་ཆོགས་དང་མངོན་བཞིན་ལ་སོགས་པས་མངོན་པར་སྤྲད་པ། ཚུལ་ལྟས་ལས་བསྟན་པ་དང་རྟོགས་བཞིན་གྱི་རྣམ་པ་མང་བ། བཞིན་བྱའི་དོན་ཡུན་སྟུམ་ཆོགས་ཤིང་གོ་རིམ་ལྡན་པ། 《མེ་ལོང་མའི་》ཤུག་ཤུགས་པས་འབྲོག་བཞིན་དང་ཆོག་ཁྱོད་པོ་ཅུང་མང་བ། དུས་རིམ་གཉིས་པའི་སྐབས་ཀྱི་ཚུལ་རིག་ལ་བསྐྱར་ན་ཆོག་མངོན་ཤིང་ཅུང་རྟོགས་དཀའ་བའི་བྱང་ཚས་ལྟ།

དུས་མཚམས་བཞི་པ་ནི་དགའ་ལྡན་པོ་བྱང་སྐབས་ཀྱི་ཚུལ་རིག་སྟེ། ཚུལ་རིག་བཅམས་ཚས་ལ་མདོ་མཁར་བ་ཆོ་རིང་དབང་རྒྱལ་གྱི་《གཞོན་ལྷ་ཟུང་མེད་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་》དང་། ལུ་ལྷ་བཀུན་སྟོ་བཟང་ཆོས་ཀྱི་ཉི་མའི་《གཞོན་ལྷ་ལྷོ་རྩེ་བཟང་གི་རྟོགས་བཞིན་རྒྱལ་སྤྲས་ཀུན་དུ་དགའ་བའི་རྒྱུ་གར་》ལ་སོགས་བདམས་ཡོད། གསུང་ཚུལ་འདི་དག་གི་བྱང་ཚས་ལ་གོང་གི་དུས་རབས་གསུམ་པའི་སྐབས་ཀྱི་མང་གཞིའི་སྟེང་གོང་དུ་འཕེལ་ནས། ཚུལ་ལྟས་ཀྱི་རྣམ་པ་མང་ཞིང་ཚུལ་ཚལ་ལྟས་དུ་བྱུང་བ། ཆོག་སྟན་ཞིང་བཞིན་ཆེ་བ། 《མེ་ལོང་མ་》ཡི་བཀག་རྒྱ་ལས་ཐར་ཏེ་ཆོག་རྒྱན་རིག་པ་ལ་བོད་རང་གི་བྱང་ཚས་མངོན་པར་གསལ་བ། སྤང་ཚུལ་ཞེས་པའི་ཚུལ་ལྟས་གསར་དུ་བྱུང་ཞིང་རྗེ་ལེགས་སྤྲ་འགྲོ་བས། ཚུལ་རིག་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་མཐོ་སྐབས་གསར་པ་ཞིག་སྤོང་བཞིན་པའི་བྱང་ཚས་ལྟ།

དུས་མཚམས་ལྔ་པ་ནི་དེང་རབས་ཀྱི་ཚུལ་རིག་སྟེ། རྗེ་སྤྲེལ་དགེ་བཤེས་ཤེས་རབ་རྒྱ་མཚོའི་《བསྐལ་བྱ་ཨ་ཏུ་རྣམ་པར་རྒྱལ་བའི་དགའ་ཚལ་》དང་། མཁས་དབང་ཆོ་ཏན་ཞབས་དྲུང་གི་《ལུ་ལྷ་བྱང་མི་རིགས་སྟོབ་གྲུ་ཆེན་མའི་གནས་བསྟོན་ཤོ་ལོ་ཀ་སྤྲུམ་ཅུ་དབྱངས་ཅན་སྟེག་

① འདིར་གཏེར་ཡིག་ཅས་པ་ནི་སྟོབ་དཔོན་པ་རྩ་འབྱུང་གནས་སོགས་ཀྱིས་འགྲོ་དོན་དུས་ལ་མ་བབས་པར་སྟོན་དུ་མི་ཅུང་ཞིང་མ་འོངས་སྤུལ་ལྡན་རྣམས་ཀྱིས་གཏེར་ནས་བཏོན་ཏེ་ཡི་གེར་ཐབ་པའི་ཆོས་སྐོར་ལ་བྱ།

པའི་སྤྱོད་བྱེད་པས་《རྟོགས་པ་རྒྱུ་དཔུལ་གྱི་མེ་ཏོག》
འཇམ་དཔལ་ཀྱི་མཚོའི་སྐལ་བཟང་མེ་ཏོག》ལ་སོགས་
བདམས་ཡོད། གསུང་ཚྭ་འདི་དག་གི་བྲད་ཚོས་ལ་བོད་
ཡུལ་དུ་དམངས་གཙོ་བཙུན་སྐྱེས་ཐོབ་རྒྱུ་ལྟོགས་ བོད་ཀྱི་ཆབ་
སྲིད་ལམ་ལུགས་དང་མི་དམངས་ཀྱི་འཚོ་བར་འགྱུར་ལྡོག་

ཆེན་པོ་བྱུང་བས། ཚུལ་རིག་གི་ཆ་ནས་ཀྱང་འཕོ་འགྱུར་
བྱུང་སྟེ། བརྒྱུད་བྱའི་དོན་གསར་པ། རྒྱུད་བྱེད་ཀྱི་ཆོག་
སྟན་པ། མི་རིགས་གཞན་པའི་ཚོལ་གྱི་ལེགས་ཆ་ཚུར་
སྤངས་ཏེ་ཚོལ་ཚལ་སྤར་ལས་སྤུལ་དུ་བྱུང་བ་དང་འཕྲུལ་
ཆེ་བར་གྱུར་པའི་བྲད་ཚོས་ལྟོགས།

རྒྱུ་རབས།	ཚོལ་རིག་གི་རྒྱུ་རབས་ཀྱི་ཕྱི་བྱེད་པས་	ཚོལ་པ་བོད་དང་བཅས་པ་ཚོལ་གྱི་བྲད་པས།	བྲོན་བཅས་པ་ཚོལ་པ་བོད་དང་བཅས་པ་ཚོལ་གྱི་བྲད་པས།
རྒྱུ་རབས་དང་པོ། (གནའ་མ་མོ་—842)	གནའ་མ་མོ་ནས་བཟུན་པ་མེ་ དར་སྐབས་ཀྱི་ཚོལ་རིག	(སྟོད་ཆ)ཚོལ་པ་བོ་2དང་བཅས་པ་ ཚོས་7བཞུགས།	ཚོལ་པ་བོ་2དང་བཅས་པ་ཚོས་7བཞུགས།
རྒྱུ་རབས་2པ། (978—1042)	བཟུན་པ་མེ་དཔེ་དཔེ་བཞུགས་ ཤིང་ཐོག་མར་དར་བའི་སྐབས་ ཀྱི་ཚོལ་རིག	(སྟོད་ཆ)ཚོལ་པ་བོ་9དང་བཅས་པ་ ཚོས་17བཞུགས།	ཚོལ་པ་བོ་9དང་བཅས་པ་ཚོས་17བཞུགས།
རྒྱུ་རབས་3པ། (1409—1508)	ཞུ་མེར་གྱི་བཟུན་པ་སྤོལ་བཏོད་ ཅིང་རིམ་གྱིས་དར་བའི་སྐབས་ཀྱི་ ཚོལ་རིག	(སྟོད་ཆ)ཚོལ་པ་བོ་11དང་བཅས་པ་ ཚོས་27བཞུགས། (བར་ཆ)ཚོལ་པ་ བོ་3དང་བཅས་པ་ཚོས་7བཞུགས།	ཚོལ་པ་བོ་14དང་བཅས་པ་ཚོས་34བཞུགས།
རྒྱུ་རབས་4པ། (1643—1951)	དགའ་ལྷན་པོ་བྲང་སྐབས་ཀྱི་ ཚོལ་རིག	(བར་ཆ)ཚོལ་པ་བོ་19དང་བཅས་པ་ ཚོས་52བཞུགས། (སྤྱད་ཆ)ཚོལ་པ་ བོ་24དང་བཅས་པ་ཚོས་55བཞུགས།	ཚོལ་པ་བོ་43དང་བཅས་པ་ཚོས་107 བཞུགས།
རྒྱུ་རབས་5པ། (1951ལོའི་རྒྱུས་)	དེང་གི་སྐབས་ཀྱི་ཚོལ་རིག	(སྤྱད་ཆ)ཚོལ་པ་བོ་5དང་བཅས་པ་ཚོས་10 བཞུགས།	ཚོལ་པ་བོ་5དང་བཅས་པ་ཚོས་10བཞུགས།
ལེགས་ཚོལ་གཙུག་པ་ལྷན་པས་འདིར་རྒྱུ་རབས་7པ་ནས་རྒྱུ་རབས་20པའི་ལོ་རབས་80པའི་བར་ཏེ་བྲོན་བཅས་པ་ལོ་1300ཙམ་རིང་བྱུང་བའི་ཆབ་མཚོན་ རང་བཞིན་ལྟར་པའི་མཁའ་པ་73ཀྱི་ཚོལ་རིག་བཅས་པ་ཚོས་ཆེ་གྲ་175བཞུགས་ཡོད།			

བཟླ་ཤིང་དབང་ལྷུག 《ཚོལ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྐུ་ལྷུ་བྱེད་པས་
འདི་ཉིད་སྤྱི་པའི་གོ་རིམ་བྲོད་དུ་དཀའ་ཁག་གང་དག་
ལ་སྤྲད་པ་དང་། དེ་དག་ཐག་གཅོད་བྱེད་པར་བྱེད་བྱེད་གི་
ཐབས་ལམ་གང་དག་སྤྱད་ཚུལ་གསུང་རོགས།

ཆུན་རྒྱལ་བཟང་ཚོས་ཀྱང་གནད་དོན་གཙོ་བོ་
ཞིག་ནི་བོད་ཀྱི་ཚོལ་རིག་ཡིན་མིན་ཏེ། སྔོན་ཆད་ཀྱི་མི་
རིགས་ལ་མཚོན་ན། རྒྱུའི་ཚོལ་རིག་ཡིན་མིན་གྱི་ཐད་
ཚོལ་པ་བོ་དང་ཚོལ་རིག་བཅས་པ་ཚོས་སོ་སོའི་བར་སྤྱི་
འགྲོས་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡོད་དེ། ཁོ་ཚོས་ཚོལ་པ་བོ་མི་རིགས་
གང་གི་ཡིན་ན་བཅས་པ་ཚོས་དེ་མི་རིགས་དེའི་བཅས་པ་
ཚོས་ཡིན་ཟེར་བ་ལྟ་བུ་ཡིན་པའི་དེ། དེས་ན་ཨ་ལག་ཤ་དག་

དབང་བཟུན་དར་ནི་མི་རིགས་སོགས་པོ་རེད། ཁོང་གིས་
བོད་ཡིག་གི་ལམ་ནས་བཅས་པ་པའི་གསུང་ཚོལ་དག་
བོད་ཀྱི་ཚོལ་རིག་ཨེ་རེད། ཡང་དཔེར་ན། ཨ་ལྷ་ཡོངས་
འཛིན་ལ་མཚོན་ན། དེ་བཀའ་མ་ལོག་(民和)ས་ཆའི་ཏོར་
རིགས་(土族)རེད། ཁོང་བོད་རིགས་མ་རེད། དེས་ན་
ཁོང་གིས་མཛད་པའི་གསུང་ཚོལ་དག་བོད་ཀྱི་ཚོལ་རིག་
བཅས་པ་ཚོས་ཨེ་རེད། འདི་དང་འདི་འདྲ་བའི་གནད་
དོན་མང་པོ་བྱུང་བ་ལ་དགོ་ཆུན་བསོད་ནམས་ཆེ་མོ་དང་
ངེད་གཉིས་ཀྱི་ལྟ་ཚུལ་ནི། གོང་གི་མཁའ་པ་དེ་གཉིས་ཀ་
མི་རིགས་བོད་པ་མིན་ནའང་ཆུང་དུས་ནས་དགོན་སྡེར་
ལྷ་པ་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་སྤངས་པ་ཡིན་སྐབས་

ཁོང་གཉིས་ཀྱི་སྐྱེ་མེས་ལ་བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་གི་བྱང་
ཆོས་ལྟན། དེ་བས་དེ་དག་གི་བཅམས་ཆོས་རེ་གཉིས་
བདམས་ནས་«ཚཱ་ཡིག་གསེར་གྱི་རྒྱལ་བུ»ཁོད་བཀོད་
པ་ཡིན། གནད་དོན་འདི་ཐག་གཅོད་བྱེད་པར་ཐོག་མར་
བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་ཅས་པའི་དོན་གྱི་བྱལ་ཁོངས་གཏན་ཁེལ་
བྱ་རྒྱ་ཏ་ཅང་གལ་ཆེ་བ་རེད། རའི་འདོད་ཚུལ་ལ་བོད་
ཀྱི་ཚཱ་རིག་ཅས་པ་ནི། བོད་རིགས་ཚཱ་པ་པོས་བོད་
ཀྱི་ཡི་གའི་ལམ་ནས་རང་མི་རིགས་ཀྱི་དོན་དག་དང་མི་
དམངས་ཀྱི་འཚོ་བ་རྒྱུར་སྤུང་བྱེད་པའི་བཅམས་ཆོས་ལ་
གོ་བར་འདོད། བཅམས་ཆོས་གང་དང་གང་ཞིག དེ་བོད་
ཀྱི་ཚཱ་རིག་རྣམ་དག་ཡིན་མིན་གྱི་དབྱེ་བ་འབྱེད་པའི་
ཆོད་གཞི་ནི། བཅམས་ཆོས་དེའི་ཚཱ་པ་པོ་བོད་རིགས་
ཡིན་དགོས་པ་དང་གཅིག དེའི་རྗེས་བྱེད་ཀྱི་སྐད་རིགས་
དང་ཡི་གེ་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་བཀོལ་གྱི་སྐད་ཡིག་ཡིན་དགོས་པ་
དང་གཉིས། བརྗོད་བྱའི་དོན་དེ་བོད་ཀྱི་ལྷགས་སྒྲིལ་དང་
མཐུན་པའི་བོད་མི་དམངས་ཀྱི་འཚོ་བ་དང་བསམ་པའི་
འདུ་ཤེས་རྒྱུར་སྤུང་བྱེད་དགོས་པ་དང་གསུམ། དེ་ལྟ་བུའི་
བྱང་ཆོས་གསུམ་ལྟར་གྱི་ཚཱ་རིག་གི་བཅམས་ཆོས་ཡིན་
ན་བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་རྣམ་དག་ཅིག་ཡིན།

བཀྲ་ཤིས་དབང་ལྷན་ཚན་ལགས་ཀྱིས་དཔེ་བྲིད་ཀྱི་
ལས་འགན་ལྷི་མོའི་ཞོར་དུ་ལོ་རྒྱུ་མའི་རིང་ལ་དཀའ་
ལས་ཆེན་པོ་བརྒྱབ་པའི་ཐུག་རྒྱུ་ལ་《ཚུམ་ཡིག་གསེར་
ཀྱི་རྒྱུ་བྱ》ལགས་འབྲུབ་བྱུང་བས། འདི་ཉིད་རྒྱིག་མགོ་
བརྩམས་ནས་རྒྱིག་ཡུན་ཅི་ཅམ་ཡིན་པ་དང་། གལ་གནད་
ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ཆེས་ཐོག་མའི་ལས་རིམ་སྟེ་རྒྱ་ཆ་བརྒྱ་རྒྱུ་བྱེད་
རྒྱལ་ལག་སོན་མ་བྱུང་བའི་རྒྱ་ཆ་ཡོད་མེད། པར་དུ་
བརྒྱན་རྒྱུ་དག་བཅོས་སམ་ཁུ་དག་བྱས་ཐོང་མིན་བཅས་
ཀྱི་སྐོར་གསུང་རོགས།

མཉམ་ལྗོངས་པུ་ཁོངས་གྲགས། རིག་འདི་ཉིད་1984ལོའི་

དཔྱད་ཁར་གླིག་མགོ་བཅམས་ནས་1989ལོར་བེངས་དང་
པོར་པར་དུ་བཏབ་པའི་བར་རྒྱ་ཆ་བརྒྱ་གྲིག་སྟགས་སུ་
མྱིར་ལོ་ངོ་བཞི་ཡས་མས་ཀྱི་དུས་ཚོད་སྤྱད་ཡོད་ལ། རྒྱ་ཆ་
བརྒྱ་གྲིག་བྱེད་སྐབས་སྤྱི་འབྲུག་དང་སྤྱི་བདེ་ལ་བེངས་མང་
པོར་སོང་བ་ཡིན། སྤྱི་བདེ་གི་དཔེ་ཆའི་དཀར་ཆག་ལྷགས་
པར་མ་ལས་ང་ཚོས་འབྲུག་པ་པལ་དཀར་པོའི་ཚྭ་ཞིག་
བཅུ་ནས་ཉིད། དེ་མིན་ཁོང་གི་ནམ་ཐར་དང་ལོ་རྒྱུས་
མི་ཤེས་པས། སྤྱི་བདེ་དུ་གཙོ་བོ་ང་ཚོས་ཁོང་གི་ནམ་ཐར་
བཅུ་ནས་མ་ཡིག་རི་བཞིན་དུ་རྒྱུར་པའ་ནས་ཡོང་བ་
ཡིན། བཅམས་ཚས་སྟོན་གྱི་ཚཱ་པ་པོའི་ལོ་རྒྱུས་དག་ང་
ཚོ་རང་ཉིད་ཀྱིས་བྲི་བ་ལ་མི་ཆེའི་ནང་གི་གཙོ་ཆེ་བའི་དོན་
གནད་སྐོར་ཏེ། འབྲུངས་འདས་ཀྱི་ལོ་ཚྭ་གས། སྤྱི་བདེ་གཉེར་
ཀྱི་བརྒྱད་རིམ། དགེ་ཆན་གང་དག་བསྟེན་པ། བཅམས་
ཚས་གང་དག་ཡོད་པ་སྟགས་འབྲི་བར་རྒྱ་ཆ་མང་ཆེ་
ཤོས་ལག་སྟོན་བྱང་ཡང་སྐོར་ཞིག་ཏུ་ཅང་དགོན། དཔེར་
ན། བོད་མཁས་པ་དང་། བཀའ་འབྱུར་པ་སྟོ་བཟང་
ཚུལ་ཁྲིམས། ཁལ་ཁ་དག་དབང་སྟོ་བཟང་མཁས་གྲུབ་
ཀྱི་འབྲུངས་འདས་ཀྱི་ལོ་ཚྭ་གས་ཅམ་བཞོད་པ་ལས་ཚྭ་
མཁན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་གསལ་པོར་འགོད་མ་རྒྱས།

དེ་བ་འདི་པར་སྐྱེན་བྱས་ཆེས་ངས་དངོས་གཞི་
 རིམ་པར་ཚད་མ་སློབ་བྲིད་བྱེད་པའི་འགན་གཙོ་བོ་ཁྱེད་
 བ་དང་། མཆོ་སྒོན་མི་རིགས་སློབ་གྲུའི་གཏན་ཚིགས་
 རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མའི་ཆེད་ལས་ལ་རྒྱལ་ཁབ་
 རིམ་པ་ནས་ཚོག་མཆུག་བོད་སྡེ་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མ་
 བསྐྱུ་བྱས་བྱས་པ་དང་། རང་ཉིད་ཀྱི་དུས་ཚོད་གཙོ་ཆེ་
 འོས་ཚད་མ་རིག་པའི་བསྐྱབ་གཞི་བསྐྱིག་རྒྱུར་བཀོལ་
 བས་ཆེད་མ་རིག་པའི་སྤྱི་དོན་རིགས་གཞུང་རྒྱ་མཆོའི་
 འཇུག་ངོགས་ཤེས་པ་ཡིན། དེའི་ཆེས་ནས་རྒྱ་ཡིག་
 ཐོག་ནས་ཤོད་བརྒྱུད་གཏན་ཚིགས་རིག་པ་སྤྱི་བཟང་།

(《藏传因明学通论》)①དང་། བོད་ཡིག་སྐད་ནས་《ཆོད་མ་རིག་པ་བྱུང་འཕེལ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་》ཚོམ་འབྲི་བྱ་བར་འབད་པས་དེབ་འདིར་ཁྱེད་གཞན་ཁ་སྒོན་ལེགས་བཅས་སྐད་སྐད་ཀྱི་ཁྲིམ་མ་བྱུང་།

བཟླ་ཤིས་དབང་ལྷག་ཆུན་ལགས་ཀྱིས་གཙོ་སྒྲིག་གནང་བའི་དེབ་འདི་ལ1989ལོར་པཌ་ཆེན་སྐུ་ཕྱིར་བཅུ་པ་མཚོག་གིས་ཐུགས་དགུས་པ་ཆེན་པོའི་སྒོ་ནས་《གངས་ལྷོངས་མཁས་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚོམ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྐུ་ཕྱི་ཞེས་དེབ་འདིའི་མཚན་བྱང་ཐུག་གིས་གནང་བ་རེད། དེ་ལ་དགོངས་གཞི་དང་རྒྱ་མཚན་བྱང་པར་ཅན་ག་འདྲ་ཡོད་ལགས།

ཆུན་ཚྭ་བཟང་ཚོས་གསལ། སྤྱིར་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚོམ་རིག་ནི་བརྗོད་བྱ་དང་། རྗོད་བྱེད། ཚོམ་ལུས། སྐུ་ཚལ་མཚན་ཐབས་སྐད་སྐད་ཀྱི་གང་ཐད་ནས་བསམས་ཀྱང་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། རྗོད་སྐད་པར་གསུམ་ཅན་གྱི་གསུང་ཚོམ་སྐྱོགས་བསྒྲིགས་འདིར་འདེམ་སྒྲིག་བྱས་པའི་བཅུ་མས་ཚོས་དག་ནི། བོད་ཀྱི་རྒྱུ་རབས་རིམ་བྱུང་གི་རྒྱུ་སྐབས་མི་འདྲ་བ་སོ་སོ་དང་གྲུབ་མཐའ་སོ་སོ་ལས་མཁས་པ་སྟན་ཀྱངས་ཅན་འགའ་རེ་དང་། དེར་རབས་ཀྱི་སྒོ་བ་ལྟ་ཆེན་མོ་བ་དག་གི་སྒོ་ཁ་དང་འཚམ་པོ་འགའ་ཞིག་བརྒྱུས་པ་ཅུ་མ་ཡིན་པས། གསུང་ཚོམ་སྐྱོགས་བསྒྲིགས་འདི་ཉིད་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚོམ་རིག་གྱི་ལ་མཚན་ན་རྒྱ་མཚོའི་ནང་གི་ཆུ་ཐགས་ལྟ་བུ་ཞིག་རེད། དེ་བས་བསོད་ནམས་ཅེ་མོ་དང་དེད་གཉིས་ཀྱིས་སྐད་མར་《གངས་ལྷོངས་མཁས་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚོམ་ཡིག་རྒྱ་མཚོའི་ཆུ་ཐགས་》ཞེས་དེབ་འདིར་མཚན་བྱང་སྐུར་བར། བདག་གི་བཀའ་དྲིན་ཆེ་བའི་དགེ་ཆུན་ཤར་གཏོང་།

སྒོ་བཟང་བཤད་སྐད་རྒྱུ་རྒྱ་མཚོ་མཚོག་གི་ཞལ་ནས། བསྟན་བཅོས་ཀྱི་མཚན་ལ་དེ་ལྟར་བཏགས་ན། ཆུ་ཐགས་ནི་ལོ་མང་འགོར་ན་སྐུ་སྐུ་བ་ཡིན་པས་ཉེན་འབྱེལ་ལ་ཅུང་མི་ལེགས་གསུངས་ཏེ། བསྟན་བཅོས་འདིའི་མཚན་ལ་《གངས་ལྷོངས་མཁས་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚོམ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྐུ་ཕྱི་ཞེས་མཚན་བྱང་གསལ་བ་རེད། དེར་མ་ཟད། དེབ་འདི་བསྒྲིགས་ནས་ལེགས་པར་གྲུབ་རྒྱུས། སྐབས་དེའི་མཚོ་སྒོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟན་ཁང་གི་ཚོམ་སྒྲིག་པ་སྟེ། 《སྐར་ཆར་》རྒྱུ་དེབ་གསར་འདོན་བྱེད་མཁན་འགྱུར་མེད་(པ་ལུལ་གཅན་ཆ་སྒྲུང་ར་)དེད་གཉིས་ནི་《སྐར་ཆར་》ཚོམ་སྒྲིག་ཁང་གིས་ཚོམ་རིག་བཅུ་མས་ཚོས་ལ་བྱ་དགའ་གནང་བར་ང་རང་དབྱུང་འདེམ་པར་འབོད་པ་མ་གཏོགས་རྒྱུ་གསལ་པོ་མེད་ཀྱང་། ཁོང་གིས་ཆོད་མཐོ་བའི་གདེང་འཛིག་དང་བཅས་བསྟོད་པ་ཆེན་པོ་བྱས་པར་མ་ཟད་པཌ་ཆེན་སྐུར་བ་མཐའ་ཡས་སྐུ་ཕྱིར་བཅུ་པ་ཚོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཚན་མཚོག་ལ་གཟིགས་འབུལ་ཞུས་པས། སྐར་བ་མཐའ་ཡས་ཁོང་ཐུགས་དགུས་པ་ཆེན་པོས་བཅུགས་བརྗོད་ཆེན་པོ་དང་བཅས་གངས་ལྷོངས་མཁས་དབང་རིམ་བྱོན་གྱི་ཚོམ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྐུ་ཕྱི་ཞེས་སྐུ་དངོས་ཀྱིས་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་མཚན་བྱང་དབྱེད་མེད་གཙང་གིས་ཚུགས་ཆེན་ཐུག་གིས་གནང་བ་དང་། ཀྱང་གོའི་ནང་བསྟན་ཚོགས་པའི་ཚོགས་གཙོ་གྲུ་ལུ་ལུ(赵朴初)ནས་“藏族历代文学作品选”ཞེས་ཀྱི་ཡིག་གི་མཚན་བྱང་ཐུག་གིས་གནང་བ་རེད།

བཟླ་ཤིས་དབང་ལྷག་ཆུན་ལགས་ཀྱིས་《ཚོམ་ཡིག་གསལ་གྱི་སྐུ་ཕྱི་ཞེས་པོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཚོམ་རིག་དང་རིག་གཞུང་གི་སྒྲེ་ལ་ཐེབས་པའི་ལུགས་ཀྱི་ནང་དོན་སྟོང་གི་སྒྲུངས་རྣམས།

ཆུན་ཚྭ་བཟང་ཚོས་གསལ། 《ཚོམ་ཡིག་གསལ་གྱི་

① 祁顺来：《藏传因明学通论》[M]，西宁：青海民族出版社，2006年。

རྒྱུ་བྱུང་ལྟོགས་བརྒྱུད་བོད་ཀྱི་རྣམ་རབས་རིམ་བྱུང་གི་ཚུལ་རིག་ལ་རྒྱས་རགས་ཅན་ཡོང་བས་མི་ཆད་ཐོས་བསམ་གྱི་སྒོ་མིག་སྤྲིངས་སྤྲོད་ཐོག་ལ་ཐོག་གི་བྱིས་སྒོ་ཅན་འགའ་ཞིག་གིས་བོད་མི་རིགས་ལ་ཚུལ་པའི་རིག་པ་མེད་ཅེས་པ་སོགས་བརྒྱུས་ཚུལ་སྤྲོད་པ་བརྒྱུས་ལ་དེ་མ་བྱུང་སྟེ་གྲགས་སྐབས་དང་བསྐྱར་ན་བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་དང་རིག་གནས་ལ་ཡང་དག་པའི་ངོས་འཛིན་ཅིག་བྱེད་ཐུབ་པ་དང་། འདིར་འཁོད་པའི་བརྒྱུས་ཚུལ་དག་གི་རྒྱུ་རྐྱེད་ལྟར་ལྟར་ཚུལ་རིག་གི་རྣམ་རབས་དབྱེ་མཆོམས་སོ་སོར་བཀར་བ་དང་། རྣམ་རབས་ཀྱི་རིམ་པ་ལྟར་བལྟས་ཆོ་བྱེད་གྲགས་པ་སོ་སོའི་གསུང་ཚུལ་གྱི་ཁྱད་ཆོས་མངོན་པར་གསལ་བ་བཅས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་བྱུང་འཁལ་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ལའང་ཤེས་རྟོགས་ངེས་ཅན་ཞིག་ཡོང་བ་དང་། མ་འོངས་པར་རང་ཅག་བོད་ཀྱི་ཚུལ་བྱུང་ལོ་རྒྱུས་ཤིག་གི་བར་དཔྱད་གཞི་གང་མཐོ་དེ་སྟོན་ལྟ་བུའི་སྐབས་བདེ་ངེས་ཅན་ཞིག་བསྐྱར་ཡོད་པར་སྟུན། སྐོས་སྤྲོ་རྒྱུ་རབས་པས་ཚུལ་རིག་བརྒྱུས་ཚུལ་རྒྱུ་ཚུལ་ཐད་དཔྱད་གཞིར་རྒྱུ་བྱུང་བའི་རིན་ཐང་དང་དགོས་མཐོ་ངེས་ཅན་ཞིག་བསྐྱར་ཡོད་དེ། ད་ལྟའི་མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་བོད་རིག་པའི་སློབ་གླིང་གི་གནའ་རབས་ཚུལ་རིག་གི་བསྐྱེད་པ་གཞི《བོད་ཀྱི་རྣམ་རབས་རིམ་བྱུང་གི་ཚུལ་ཡིག་གཅེས་བསྐྱེད་པ》^① ཞེས་པ་

དང་། 《གསེར་གྱི་རྒྱུ་བྱུང་མིང་ཆོག་མཆན་འགྲེལ་ནོར་བུའི་དོ་ཤལ》^② ཞེས་ཚུལ་ཡིག་གསེར་གྱི་རྒྱུ་བྱུང་ལས་ཐ་སྐད་མཆན་འགྲེལ་དག་གསལ་བྱེད་སྤྲོད་ལྟའི་ཀ་མད་ཀྱི་གོ་རིམ་ལྟར་བསྐྱེད་པའི་ཆོག་མཆན་ཐོག་ལ་དག་གིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཚུལ་རིག་སློབ་སྦྱོང་དང་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པའི་རིག་གཞུང་གི་སྤེད་དང་། ལྷག་པར་རྒྱ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཚུལ་རིག་འདི་ལ་དོན་གཉེར་བྱེད་བཞིན་པའི་མི་རིགས་སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་སློབ་མ་ཡོངས་ཀྱི་དགོས་མཐོ་ངེས་ཅན་ཞིག་བསྐྱེད་པ་ཡོད་པ་རེད།

བཟུ་ཤིས་དབང་ལྷག་མཐར་ཀན་ལགས་ཀྱིས་སྤྱི་བལ་ལ་མ་འཛོམས་པར་བཅར་འདྲི་དང་ལེན་གནང་བར་ཡང་བསྐྱར་སྤྱུགས་རྗེ་ཆེ་བྱུང་དང་ཆབས་ཅིག་ཀན་ལགས་ཀྱི་སྤྱི་གཞུགས་བདེ་ཐང་ཡོང་བ་དང་། རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་ཁག་གི་བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་ཚུལ་རིག་གི་སློབ་དེབ་ཐོག་མ་འདི་དང་། 《ཆད་མ་རིག་པའི་སྤྱི་དོན》ཞེས་པ་མཛད་དེ་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་ཁག་ཏུ་ཆད་མ་རིག་པའི་སློབ་དེབ་མེད་པའི་སྟོང་ཆ་བསྐྱེད་པ་ལ་སོགས་པ་འདི་དང་འདིས་མཆོན་པའི་མི་རིགས་སློབ་གསོའི་རིག་ཆན་འཇུགས་སྦྱོང་གི་སློབ་གསོའི་ལས་དོན་ཐུབས་སོ་ཆེ་ལ་རྒྱུ་སྤྲོ་རང་དང་བཅས་ཀན་ལགས་ཀྱི་བྱ་གཞག་ཐམས་ཅད་ཡིད་བཞིན་རྒྱ་འབྲུག་པའི་བཟུ་ཤིས་སྟོན་འདུན་ལྟོ། །

① རིན་ཆེན་རྟོ་རྒྱུས་བསྐྱེད་པ། 《བོད་ཀྱི་རྣམ་རབས་རིམ་བྱུང་གི་ཚུལ་ཡིག་གཅེས་བསྐྱེད་པ》 [G] ཟེ་ལིང་། མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། 2017ལོ།

② རྒྱ་བུང་སློབ་མ་སྤྱུགས་ཀྱིས་བསྐྱེད་པ། 《གསེར་གྱི་རྒྱུ་བྱུང་མིང་ཆོག་མཆན་འགྲེལ་ནོར་བུའི་དོ་ཤལ》 [G] ལྷ་ས། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། 1997ལོ།

首部藏族古典文学教材《藏族历代文学作品选》的编纂及其价值

——访著名藏族学者祁顺来

扎西项秀

摘要：本文就首部藏族古典文学教材《藏族历代文学作品选》的编纂初衷、过程及困难等问题，对该套教材的编纂者、著名藏族学者祁顺来进行采访。在采访中，祁顺来教授重点谈到当时资料收集、文献来源、题材筛选、编纂逻辑、文学特点、参考对象、编纂过程、编纂难题，以及具体措施等方面的情况，访谈内容对中华优秀传统文化的传承弘扬及新时代涉藏高校学科建设工作具有一定的参考价值。

关键词：藏族古典文学；《藏族历代文学作品选》；祁顺来教授

作者简介：扎西项秀，青海民族大学藏学院2023级中国少数民族语言文学专业硕士研究生。

The First Textbook of Tibetan Classical Literature, Selected Works of Tibetan Literature from Past Dynasties, and Its Value

——Interview with famous Tibetan scholar Qi Shunlai

Tashi Wangchuck

(master's degree candidate, School of Tibetan Studies at Qinghai Minzu University)

Abstract: This article explores the original intention, motivation, and purpose of compiling the first textbook of Tibetan classical literature, Selected Works of Tibetan Literature from Past Dynasties, through an interview with Qi Shunlai, the editor. Among them, several methodological issues are discussed, including data collection, literature sources, subject selection, editing logic, literary characteristics, reference objects, editing process, editing difficulties, and specific measures.

Key words: Tibetan classical literature; Selected Works of Tibetan Literature from Past Dynasties; Qi Shunlai

ཚུ་མཚོ་སྒྲིལ་ལག་ན་བཟུང་བ། བཞུ་གོ།